



Högskolan Kristianstad

291 88 Kristianstad

044-250 30 00

www.hkr.se

Examensarbete, 15 hp

Kandidatexamen i pedagogik

GTX21L HT 22

Fakulteten för lärarutbildningen

Framgångsfaktorer i undervisning för elever som är i behov av stöttning i sin läs- och skrivutveckling

Sara Lönnvik

Sara Holmberg

Författare

Sara Lönnvik och Sara Holmberg

Titel

Framgångsfaktorer i undervisning för elever som är i behov av stöttning i sin läs- och skrivutveckling.

Engelsk titel

Successfactors in teaching for students who are in need of support in their reading and writing development.

Handledare

Stefan Jacobsson

Bedömande lärare

Joachim Liedtke

Examinator

Petra Magnusson

Sammanfattning

Arbetet handlar om hur pedagoger kan stötta elever med läs- och skrivsvårigheter och vilka faktorer som är gynnsamma för elevers språkliga utveckling. Arbetet innefattar också pedagogers kunskap och kompetens och hur viktig den är för elevers lärande och utveckling. Syftet med arbetet är att ta reda på vad tidigare forskning anser vara gynnsamt för elever med läs- och skrivsvårigheter och hur man kan skapa en framgångsrik undervisning för dessa elever. Därefter vill vi ta reda på om den teori och de metoder och arbetssätt som tidigare forskning anser vara framgångsfaktorer i läs- och skrivundervisning faktiskt används i dagens svenska skolor.

De forskningsfrågor som är relevant för studiens syfte är:

- Vad anser pedagoger angående hur undervisning bör utformas för elever med läs- och skrivsvårigheter?
- Vilka former av kunskaper och kompetenser behöver pedagoger för att kunna möta elever med läs- och skrivsvårigheter?

Vår översikt tyder på att pedagogen är en av de viktigaste faktorerna bakom elevers läs- och skrivutveckling, elevers utveckling och lärande. De måste besitta rätt kompetens och kunskap för att kunna ge eleverna rätt form av stöttning.

Ämnesord

Läs- och skrivsvårighet, scaffolding, stöttning, kompetens, behov, metod, arbetssätt, anpassningar

Author

Sara Lönnvik and Sara Holmberg

Title

Successfactors in teaching for students who are in need of support in their reading and writing development.

Supervisor

Stefan Jacobsson

Assessing teacher

Joachim Liedtke

Examiner

Petra Magnusson

Abstract

This essay is about how educators can support students who are in reading and writing difficulties and which factors are favorable for these students' language development.

This essay will also include educators' knowledge and competence and how important it is for students' learning and development. The purpose is to find out what previous research considers to be beneficial for students with reading and writing difficulties and how to create successful teaching for these students. Next, we want to find out if the theory and methods and working methods that previous research considers to be success factors in reading and writing teaching are actually used in today's Swedish schools.'The research questions that are relevant to the purpose of the study are:

- What do educators think about how teaching should be designed for students who have reading and writing difficulties?
- What forms of knowledge and competences do educators need to be able to meet students who have reading and writing difficulties?

Our research indicates that the teacher is one of the most important factors behind students' reading and writing development, students' development and learning. They must possess the right skills and knowledge to be able to give the students the right form of support.

Keywords

Reading- and writing disabilities, scaffolding, support, competence, need, method, word procedure, adaptations.

Innehållsförteckning

Förord	8
1. Inledning	9
1.1. Syfte.....	11
1.2 Frågeställning.....	11
2. Forsknings- och litteraturgenomgång	11
2.1 Tidigare forskning om läs- och skrivundervisning.....	11
2.1.1 Centrala begrepp.....	13
2.1.2 Tidiga insatser.....	16
2.1.3 Faktorer som tidigare forskning anser leder till en framgångsrik undervisning.....	17
2.1.4 Pedagogens roll för framgångsrik läs- och skrivundervisning.....	24
3. Teoretisk förankring	30
4. Metod	31
4.1 Insamling av data från tidigare forskning.....	31
4.2 Insamling av data för den empiriska undersökningen.....	33
4.2.1 Etiska överväganden.....	35
4.2.2 Urval.....	36
5. Analys och resultat	37
5.1 Arbetssätt.....	39
5.2 Samarbete med annan personal.....	39

5.3 Arbetssätt, metoder och anpassningar.....	40
5.4 Kompetens och skicklighet.....	42
5.5 Digitala hjälpmedel.....	43
6. Diskussion.....	44
6.1 Scaffolding.....	45
6.2 Metoddiskussion.....	46
7. Slutsatser.....	47

Litteraturförteckning

Bilagor

Förord

Produktion av text har till stor del skrivits av Sara Lönnvik och likaså granskning och sökning av källor till kunskapsöversikten. Det innehåll som står i båda delarna av arbetet har genomförts och producerats av Sara Lönnvik. En mindre del har Sara Holmberg producerat i arbetet. Holmberg har i arbetet producerat ett stycke av Alatalo i kunskapsöversikten (se avsnitt 2.1.3 s.2021) och deltagit i produktionen av analysen gällande formulering av informanternas svar från det frågeformulär som de fått genomföra. Holmberg har även skrivit ett stycke av resultatet efter vår genomförda undersökning.

Vi vill rikta ett stort tack till alla pedagoger som valde att delta i vår undersökning och gjorde det möjligt för oss att utföra vår studie. Ett stort tack till vår handledare Stefan Jacobsson för alla goda råd och tips på utvecklingsområden under arbetets gång och slutligen ett stort tack till människorna runt omkring oss som stöttat, peppat och inspirerat oss, tack!

1. Inledning

Vid mitten av 1960-talet började styrdokumenterna i svenska skolor lyfta mål och riktlinjer som innefattade alla elevers rätt till utbildning. Idag ska alla elever erbjudas utbildning som är anpassad efter deras förutsättningar och behov. De elever som behöver längre tid för att lära sig läsa blir inte längre bortglömda bland elever som lyckas i sin läsutveckling. Eleverna kan vara i behov av tydligare instruktioner, några behöver hjälp med att finna motivation till att lyckas och andra kan visa sig ha någon form av funktionsnedsättning. Dagens svenska skolor arbetar utifrån en läroplan som följer samhällsutvecklingen som ständigt är i rörelse. Läroplanen belyser viktiga perspektiv som jämställdhet, en skola för alla och allas lika rättigheter. Nedan följer några exempel som lyfter dessa perspektiv som skolan ska sträva efter i dagens läroplan lgr 22:

- *“uppmärksamma och stödja elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd,*
- *ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande,*
- *stimulera, handleda och ge extra anpassningar eller särskilt stöd till elever som har svårigheter,*
- *samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen,*
- *organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga” (Skolverket, 2019:12-13).*

Dessa riktlinjer visar tydligt vilket ansvar skolorganisationen och dess personal har för att varje enskild individ ska få den stöttning som krävs för att i undervisningen kunna utveckla sitt lärande. Alla elever i skolan har enligt skollagen 3 kap. 3 § (2010:800) rätt till den ledning och stimulans som de är i behov av. Både vad gäller deras personliga utveckling och deras lärande. Även om synen på elevers rätt till utbildning har utvecklats sedan läroplanen 1960 så visar det sig att alla elever inte får det stöd de behöver för att lyckas att lära sig läsa och skriva. Skolinspektionen (2016) utförde 2016 en granskning om skolans arbete med extra anpassningar. I granskningen deltog 15 olika skolor som var utspridda över hela Sverige och fokuset låg på årskurs 4. Intervjuer genomfördes med elever, undervisande lärare, elevhälsan, vårdnadshavare och rektor under granskningen. Skolinspektionen tog också del av relevanta underlag som individuella utvecklingsplaner (IUP) innan de åkte ut till skolorna. Vissa elever har även blivit observerade i främst

ämnena matematik och svenska. Specialpedagogiska myndigheten har också deltagit under kvalitetsgranskningen för att få en tydlig bild av elevernas behov och för att kunna göra en fullständig bedömning om varje elev får de anpassningar som de är i behov av (Skolinspektionen, 2016). Granskningen visade att enbart var fjärde elev i de undersökta skolorna stötts med anpassningar som faktiskt möter dennes behov. Skolinspektionen (2016) anser att anledningen till detta är att anpassningen eleven har fått har behövts under en längre tid eller att det har krävts ytterligare anpassningar till den anpassning som redan getts till eleven. Granskningen visade också att pedagogerna hade en bristande kunskap om stöttning av elever och att det fanns ett motstånd bland några av de intervjuade att göra ytterligare planering av undervisningen i sitt redan tidskrävande arbete. Det visade sig även att pedagogerna inte i god tid kan identifiera vilka behov som eleverna behöver för att lära sig. De utgick inte heller från den enskilda elevens behov utan utgick i stället från gruppen. En ytterligare faktor som uppkom under granskningen var att pedagogerna inte såg lärmiljön som bidragande faktor till elevernas behov samt att de inte använde sig av de resurser som fanns på skolan som exempelvis elevhälsan, som ett stöd för elever i behov (Skolinspektion, 2016).

Att det finns brist på stöd i skolor lyfts även i media. Wallin (2020) skriver en tidningsartikel med rubriken "*Lågpresterande elever får sämre förutsättningar att lära*" där skolforskaren Klapp intervjuas. Artikeln handlar om en enkätstudie som är en del av ett större forskningsprojekt som genomförts av Klapp och Jönsson. Undersökningen tar reda på vilket stöd eleverna upplever att de får i skolan. De genomförde en enkätstudie där det var drygt 1700 elever i årskurs 9 på 79 olika skolor som svarade. Resultatet av forskningen har visat att det finns brist på stöttning till de lågpresterande eleverna. Eleverna anser att det som främst erbjudits är förenklade uppgifter som sänker deras förväntningar i stället för att erbjuda stöttning som lyfter dem till samma nivå som de övriga klasskamraterna (Skolvärlden, 2020). "Skolan ska ge alla elever möjlighet att lära sig och då känns det viktigt att man ser till att lågpresterande elever får "scaffolding support" i stället för att de ska få individuella uppgifter som är förenklade i sin karaktär", säger Klapp i intervjun (Skolvärlden, 2020).

1.1 Syfte

Syftet med detta arbete är att ta reda på hur undervisning bör utformas enligt tidigare forskning för att ge stöttning till elever med läs- och skrivsvårigheter. Vilka metoder, anpassningar och material krävs för att pedagoger ska kunna bemöta eleverna utifrån deras förutsättningar och behov. Syftet med den empiriska undersökningen är att ta reda på vad verksamma pedagoger anser är gynnande framgångsfaktorer i arbetet med dessa elever.

1.2 Frågeställning

Vår frågeställning består av två delar:

- Vad anser pedagoger angående hur undervisning bör utformas för elever med läs- och skrivsvårigheter?
- Vilka former av kunskaper och kompetenser behöver pedagoger för att kunna möta elever med läs- och skrivsvårigheter?

2. Forskning- och litteraturgenomgång

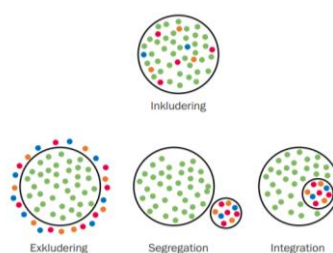
I detta kapitlet kommer vi lyfta framgångsfaktorer i läs- och skrivundervisning för elever som är i behov av stöttning utifrån tidigare forskning. De delar som bland annat kommer behandla är olika former av metod, material, kunskap och kompetens som visat sig vara en positiv och betydelsefull faktor för elever med läs- och skrivsvårigheter.

2.1 Tidigare forskning om läs- och skrivundervisning

Nedan följer forskning som visar på betydande och framgångsrika faktorer som gynnar elevers läs- och skrivutveckling. Den forskning som presenteras är teoretiskt förankrad ur ett sociokulturellt perspektiv och den största vikten ligger på vilka metoder, anpassningar och arbetssätt som en pedagog kan stötta eleverna på. Först presenteras olika perspektiv på stöttning för elever med läs- och skrivsvårigheter i form av hjälpmedel, förstärkning och lärmiljö. Det som sedan presenteras är vad forskning säger om pedagogens kunskap och kompetens som en betydande faktor för elevers läs- och skrivutveckling.

För att pedagoger ska kunna erbjuda en utvecklande undervisning på bästa sätt bör de ha kunskap om elevers behov och se möjliga faktorer som påverkar och gynnar deras behov så att de lyckas nå kunskapskraven (Skolverket, 2014). Lärmiljön är en gynnande faktor men anpassas sällan efter elevers behov. I Skolinspektionens (2016) granskning tyder på att inte alla skolor identifierar lärmiljön som ett behov som gynnar elever.

Skolinspektionen anser att skolan även ska se anpassningar och behov utifrån ett miljörelaterat perspektiv. Det innebär att pedagogen ska utgå från lärmiljöns utformning i form av placering, ljudnivå, visuella intryck och gruppstorlek. I rapporten nämns även pedagogens agerande att möta elevens behov med syfte att elever inte ska möta hinder och motgångar i sin utveckling. Elever som inte stimuleras och motiveras av en god lärmiljö under sin skolgång riskerar att inte nå kunskapskraven (Skolinspektionen, 2016). Pedagogen bör anpassa lärmiljön utifrån elevens behov och önskemål och undervisningen ska anpassas efter elevens förutsättningar så att den stimulerar till kunskapsutveckling (Skolverket, 2014). Alla elever är olika och en del elever vill arbeta i mindre grupper medan andra vill arbeta i den ordinarie gruppen och då krävs det att pedagogen bedriver sin undervisning genom ett inkluderande arbetssätt (Skolverket, 2014). Inkludering innebär att alla elever oavsett anpassningar och behov inkluderas i den ordinarie undervisningen. Detta förhållningssätt ser elevers olikheter som en tillgång till lärande på grund av de naturliga variationerna i gruppen. Ett inkluderande arbetssätt anpassar verksamheten efter elevernas behov i stället för att anpassa eleverna efter verksamheten (Skolverket, 2014).



Modell 1. Modell över ett inkluderande arbetssätt för alla elever i den ordinarie undervisningen (Skolverket, 2014:14).

I den ordinarie undervisningen är det en utmaning för skolorna att tillgodose alla elevers behov (Skolverket, 2014). För att skolan ska lyckas med att bemöta alla elevers behov behöver pedagoger få möjlighet att fördjupa sina kunskaper i området och det är rektorns

ansvar att de får den kompetensutveckling som leder till dessa kunskaper. Det kan handla om kunskaper inom extra anpassningar, särskilt stöd, utformning av lärmiljö och specialpedagogisk kompetens. Rektorn har även ansvaret att skapa rutiner för samarbete mellan pedagoger och elevhälsan (Skolverket, 2014). Elevhälsan är ett viktigt stöd som pedagoger kan använda sig av om det finns elever som har medicinska, psykosociala, psykologiska och specialpedagogiska behov. De kan också få stöd av elevhälsan för att stödja elevernas utveckling mot kunskapsmålen (Skolverket, 2019) eller om det finns elever som är i behov av en gynnande lärandemiljö (Skolinspektionen, 2016).

Skolinspektionen skriver att pedagoger inte vänder sig till elevhälsan som stöd i sitt arbete att forma anpassningar utifrån elever som behöver stöd för att utvecklas. I två av fem fall samarbetar pedagoger inte med elevhälsan eller nyttjar deras kompetens att identifiera elevers behov (Skolinspektionen, 2016). De skolor som ansågs lyckas bemöta elevers behov i Skolinspektionens (2016) granskning hade ett fungerande system där pedagogerna nyttjade elevhälsans stöd och kompetens. De skolor som har lyckats bra med de extra anpassningarna har även lyckats bra med övriga uppdrag som särskilt stöd, bemanning, fritidshem och överlämningar. Pedagogerna hade rutinmässiga kontroller av specialpedagog och speciallärare som observerade i klassrummen för att identifiera elever som är i behov av stöd. Skolornas pedagoger fick även i sitt arbete möjlighet för handledning och kompetensutveckling inom området av att kunna bemöta elevers förutsättningar och behov (Skolinspektionen, 2016).

När det kommer till individanpassning så förutsätter det att eleverna är olika och skolan förväntas därför att inte göra dem lika. Det är skolans krav samt förväntningar på de elever som ska individualiseras att upplägget av undervisningen är mångsidig och optimal för alla elever (Giota, 2013).

2.1.1 Centrala begrepp

Stöttning

Stöttning, även kallat scaffolding i skolsammanhang, innebär att pedagogen använder sig olika former av hjälpmedel, anpassningar och stöd för att stötta elevers behov när det gäller att uppnå kunskapsmålen i skolan. Pedagogen kan forma ett välplanerat innehåll i

den ordinarie undervisningen så att den främjar utvecklingen hos de elever som exempelvis bedöms befinna sig i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter (Skolverket, 2019).

Allmänna läs- och skrivsvårigheter

Faktorer som kan bidra till läs- och skrivsvårigheter kan vara koncentrationssvårigheter, nedsättning av syn eller hörsel, att eleven har ett annat modersmål eller rent krasst att det finns brister i undervisningen. Enligt specialpedagogiska myndigheten är det hela 20-25 procent av eleverna som har dessa svårigheter under sina tidigare skolår. De allmänna läs- och skrivsvårigheterna är också något som med rätt förutsättningar och rätt undervisning kan tränas bort (SPSM, 2021).

Dyslexi

Dyslexi innebär att du har svårt för att lära dig läsa, skriva och stava. Till skillnad från allmänna läs- och skrivsvårigheter är dyslexi ärftligt och det kan upptäckas i tidig ålder (1177 Vårdguiden, 2022). Det är cirka 5-8 procent av befolkningen drabbas av denna nedsättning och det är vanligt att den förekommer i kombination med andra funktionsnedsättningar, exempelvis adhd. Risken för dyslexi fyrdubblas om det finns i släkten (SPSM, 2021). Med rätt hjälp och stöd behöver inte dyslexi vara ett hinder för personen. Några tecken som kan tyda på dyslexi kan vara att eleven stannar upp vid vissa ord och läser långsamt, byter plats på bokstäver, stavar ofta fel och har svårt att stava. Andra svårigheter som också kan tyda på dyslexi är koncentrationssvårigheter, eller att eleven lätt blir störd av andra ljud och har svårt att komma igång med uppgifter, (1177 Vårdguiden, 2022).

Fonologisk medvetenhet

God läsförmåga utgörs av två huvudkomponenter, avkodning och språkförståelse. Den sistnämnda huvudkomponenten innebär tolkning och förståelse av ord och meningars innebörd samt förmågan att kunna urskilja dem (Alatalo, 2016). När barn ska lära sig att läsa är det vanligast att undervisningen riktar sig mot utveckling av fonologisk medvetenhet. Detta innebär elevens förmåga att kunna uppskatta talljud utan hänsyn till språkets minsta betydelseskiljande del, fonem (Snow. et.al. 1998). Förmågan att kunna

urkilja fonem är betydelsefull i läsinlärningsprocessen. Fonologisk medvetenhet är en förutsättning för läsinlärning i tidiga skolår. Den fonologiska medvetenheten utvecklas i interaktion med andra i form av samtal, högläsning och språklekar (Skolverket, 2021). Den fonologiska medvetenheten är en grundläggande förutsättning för en god läsförmåga och studier visar att flertal elever redan i förskoleklass är på god väg i sin läsutveckling. Tidigare forskning visar att undervisning med syfte att ständigt utveckla elevers språkliga medvetenhet är en betydande faktor i deras läsutveckling. Arbetsätt som syftar till att arbeta med elevers fonologiska medvetenhet innebär att undervisningen ska utgå ifrån att skapa förståelse mellan fonem (ljud) och grafem (bokstav) (Alatalo, 2016).

Fonemisk medvetenhet

Förmågan att identifiera ett språkljud (fonem) och att koppla samman det med en bokstav eller bokstavskombination (grafem) benämns som fonemisk medvetenhet. Fonemisk medvetenhet kan ses som en undergrupp som ingår i den fonologiska medvetenheten och är en viktig del i läs- och skrivinlärning. Elever som har fonemisk medvetenhet vet att ord som innehåller fonem som "stj", "ng" och "skj" exempelvis inte ljudas som det stavas (Alatalo, 2016).

Avkodning

Avkodning, även benämnt ordigenkänning, kan ses som en sammanflätad länk av fonologisk medvetenhet och fonemisk medvetenhet och betyder förmågan att kunna koppla grafem (bokstav) och fonem (ljud) med varandra. Elever med läs- och skrivsvårigheter kan stöta på hinder på grund av den fonologiska omkodningen, det vill säga att de inte kan koppla bokstäver till dess språkljud (Alatalo, 2016).

The Simple View of Reading

The Simple View of Reading är en teoretisk modell som myntades på 1980-talet av forskarna Gough och Tunmer. Modellen förklarar att läsning uppstår av två grundläggande färdigheter och det är avkodning och språkförståelse. Avkodning är att kunna göra rader av bokstäver till ord och språkförståelse menas att språkligt förstå ord, mening- och pragmatisk nivå. För att läsning ska uppstå behövs båda komponenterna och

de är således lika viktigt för att nå läsförståelse. Det innebär att det krävs färdigheter i både avkodning och språkförståelse för att kunna läsa (Gough & Tunmer 1986).



Formel för läsning (Formeln $L = A \times S$)

2.1.2 Tidiga insatser

Tidiga insatser redan från början när elever visar på indikationer för läs- och skrivsvårigheter visar sig vara effektivt för deras framgångsrika utveckling. Det kan vara insatser i form av digitala hjälpmedel, inläsningstjänst och arbete i mindre grupper för att eleven lättare kan arbeta i en lugn och effektiv arbetsmiljö. För att elever ska få denna form av hjälp i tidigt skede så utformades en skollag från och med den 1 juli 2019 i form av en läsa, skriva och räkna-garanti. Garantin innebär en tidig stödinsats för de elever som är i behov av stöd. Pedagogerna är ansvariga för att tidigt uppmärksamma misstankar om exempelvis svårigheter i läsning och att följa den garanti som beskrivs i skollagen i form av tidiga stödinsatser och anpassningar som stöttar eleven mot kunskapsmålen (Skolverket, 2019).



Modell 2. Modell över de moment som ingår i läs och räkna garantin (Skolverket, 2019).

Modellen ovan visar de fyra moment som ingår i den garantin som eleverna ska få ta del av om de behöver. Det första momentet *obligatoriska kartläggnings- och bedömningsmaterial* innebär att kunskapsutvecklingen hos förskoleklass- och

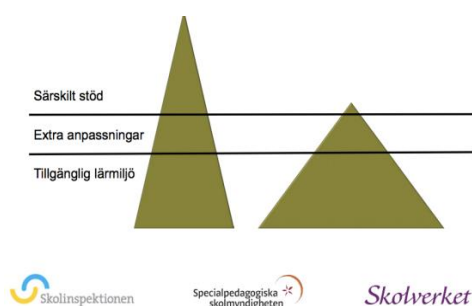
lågstadieelever systematiskt ska följas. Bedömningsstödet i läs- och skrivutveckling är obligatoriskt och det är skolans huvudman som bär ansvaret för att detta material används i tidigt skede för att kunna följa elevernas kunskapsutveckling från början (Skolverket, 2019). Bedömningsstödet hjälper pedagoger i deras arbete att tidigt kunna identifiera elever som ligger i riskzon för att inte nå kunskapskraven på grund av läs- och skrivsvårigheter. Det gynnar även de elever som kommit långt i sin utveckling och som är i behov av extra utmaningar för att utvecklas (Skolverket, 2019).

I det andra momentet identifierar pedagogen det stöd som eleven är i behov av och i samråd med övrig skolpersonal som har specialpedagogisk kompetens ska pedagogen göra en särskild bedömning över elevens kunskapsutveckling. Finns det indikationer på att en elev inte kommer att nå kunskapskraven så ska åtgärder i form av extra anpassningar genast sättas in. Om eleven visar sig ha behov av särskilt stöd så görs en anmälan till skolans rektor (Skolverket, 2019). Efter att pedagogen har genomfört de två första momenten i läs- och skrivgarantin finns nu ett underlag som visar var eleven befinner sig i sin kunskapsutveckling. Utifrån underlaget kan pedagogen planera och genomföra undervisning som är anpassad utifrån elevens kartläggnings- och bedömningsmaterial i form av hjälpmedel och extra anpassningar i den ordinarie undervisningen och som utgör det tredje momentet (Skolverket, 2019). I läs- och skrivgarantins fjärde moment följs elevens stödinsatser upp i samråd med skolpersonal som har specialpedagogisk kompetens för att se hur det går för elevens kunskapsutveckling. När eleven byter årskurs eller skola så ska bedömningsstödet och kartläggningen lämnas över till mottagande pedagog så att elevens behov fortfarande möts upp (Skolverket, 2019).

2.1.3 Faktorer som tidigare forskning anser leder till en framgångsrik undervisning

Crawford och Torgesen (2006) redogör för nyckelfaktorer som leder till en framgångsrik skola och god läs- och skrivutveckling för elever i behov av stöd. De anser att de sju faktorerna består av:

- starkt ledarskap
- god tro på att eleverna kan lära sig läsa och skriva
- engagerar sig i eleverna utveckling och lärande
- analyserar och följer elevernas resultat och prestation
- utformar god planering av individualiserad undervisning
- nyttjar åtgärdsprogram för elever som bedöms vara i behov av det
- att pedagoger engagerar elevernas vårdnadshavare i deras kunskapsutveckling
- samt att pedagoger kontinuerligt arbetar med att utöka sin yrkeskompetens för elevers olikheter och behov (Crawford & Torgesen, 2006).



Modell 3. Christina Franzon Wallin modell: stödpyramiden (Skolverket, 2019).

Crawford och Torgesen anser att den sistnämnda punkten är en viktig faktor för just elever som har läs- och skrivsvårigheter då det är pedagogen som utformar och bedriver undervisningen. Crawford och Torgesen (2006) påpekar att det krävs professionell fortbildning för att pedagoger ska kunna skapa undervisning med skicklighet. De anser att det är en grundläggande förutsättning för att lyckas eftersom det är svårare att utforma undervisning för elever i behov av stöd än för elever som har lätt för läs- och skrivinläring. För att skaffa sig kunskap och kompetens om undervisning för elever som befinner sig i svårigheter krävs det att de får arbeta med dessa elever för att få erfarenheter i praktiken. Det krävs också att de får stöd av personal med specialpedagogisk kompetens för att kunna utvidga sin kunskap och kompetens (Crawford & Torgesen, 2006). Pedagogen bör även ständigt övervaka elevernas kunskapsutveckling och även ge dem möjlighet att samarbeta med varandra. Detta ger eleverna en möjlighet att nå en djupare förståelse. Eleverna kan exempelvis genom samtal dela med sig av sina tankar och idéer. Det är pedagogen som ger eleverna möjlighet att samarbeta och det är viktigt att eleverna har ett gott klassrums- och skolklimat för att ett samarbete ska vara givande (Crawford & Torgesen, 2006).

Perspektiv på framgångsrik läs- och skrivinlärning

I sin avhandling vill Tjernberg (2013) bland annat analysera vad som gynnar elever som främst befinner sig i läs- och skrivsvårigheter. Hon analyserar pedagogens undervisning och därefter diskuterar och problematiserar hon varför pedagogerna arbetar på just detta sätt. På så sätt får Tjernberg reda på vilka faktorer som ligger till grund för pedagogernas yrkesskicklighet, vilket är ett syfte för hennes studie (Tjernberg, 2013). Genom observation och intervju har hon följt pedagogerna i deras arbete i sina klassrum samt observerat pedagogernas förhållningssätt och vilka former av arbetssätt, metoder och anpassningar som de använder sig av i sin undervisning. I intervjun ställer hon frågor för att ta reda på varför de valde en viss metod framför en annan. Detta för att Tjernberg ville få en tydligare bild av deras erfarenheter, kunskap och kompetens (Tjernberg, 2013).

Pedagogens kunskap och kompetens att kunna avgöra hur elever kan utvecklas från sina hinder och se vilka svårigheter som ligger till grunden. Detta är en betydelsefull del för att eleverna ska kunna utvecklas i skolan. Tjernberg är inte ensam om att anse dessa faktorer som nödvändiga för framgångsrik läs- och skrivundervisning. Myrberg (2003) och Hattie (2009, 2012) skriver även de i sina avhandlingar hur viktig pedagogens kunskap och kompetens är för en framgångsrik utveckling för elever med läs- och skrivsvårigheter. Myrberg förklarar att det är i de tidiga skolåren som grunden läggs för elevers läs- och skrivutveckling och det är därför viktigt att tidiga insatser sätts in redan från början (Myrberg, 2003). Han menar att förskoleklasspedagoger och pedagoger på lågstadiet särskilt behöver ha god kunskap och kompetens för elevers läs- och skrivinlärning. Även om läsinlärning och skrivinlärning är helt skilda saker anser Myrberg (2003) att utveckling och lärande i både läsning och skrivning går hand i hand i de tidiga skolåren. Det är i lågstadiet (F-3) som läs- och skrivundervisningen innehåller träning i automatiserad avkodning, läsflyt och att knäcka den alfabetiska koden. Myrberg betonar därför betydelsen av att pedagoger i F-3 har kunskap och kompetens inom dessa tre områden (Myrberg, 2003). När eleverna sedan börjar i fjärde klass riktar sig undervisningen till att läsa ämnesrelaterat innehåll. För att elever ska nå kunskapskraven och utveckla dessa färdigheter som ligger till grund för god läs- och skrivförmåga krävs det att de får den stöttning som de är i behov av (Myrberg, 2003).

Relationell kompetens

Enligt Lilja är det den relationella kompetensen som är avgörande för att en pedagog kan upprätthålla och skapa en god relation med sina elever (Lilja, 2013). I hennes avhandling följer hon fem grundskolepedagoger och deras undervisning för att få en uppfattning över pedagogens förhållningssätt i arbetet med att skapa en fungerande klassrumsmiljö. För att följa de fem deltagande pedagogerna använder sig Lilja av en kvalitativ datainsamlingsmetod med fenomenologisk ansats. Detta har gjorts genom observation av pedagogerna men även genom formella intervjuer enskilt med varje deltagande pedagog (Lilja, 2013).

Resultatet av fältstudien visade att har eleven en förtroendefull relation till pedagogen ökar elevens möjlighet att utveckla lärande. När pedagogerna visade att de brydde sig om sina elever och lyssnade på dem så skapades dessa förtroendefulla relationer som visade sig ha betydelse för eleverna att lyckas i sitt lärande (Lilja, 2013). Rodgers och Raider-Roth (2006) skrev att framgångsrik undervisning leder till framgångsrikt lärande som i sin tur leder till att elever når kunskapskraven med gott resultat. Misslyckanden när det gäller att nå kunskapskraven beror på dålig undervisning som i sin tur leder till uteblivet lärande. Pedagogen observerar eleven i sitt arbete och är en central roll i deras inlärningsprocess (Rodgers & Raider - Roth, 2006). Rodgers och Raider-Roth (2006) ansåg också att en god relation mellan pedagog och elev är viktig och inte minst för elever med läs- och skrivsvårigheter. Författarnas resultat visade att den goda relationen mellan pedagog och elev gav eleverna motivation till att vilja arbeta trots att de befann sig i läs- och skrivsvårigheter.

Visuell förstärkning

I flera studier visar att visuell förstärkning i form av bilder och bilder i samband med text kan vara gynnsamt för elever. Ett exempel är en studie utförd av Muflih (2019) där han genom observerade hur elever arbetade med färdigheter som att korrekt använda sig av grammatiska regler, handstil och skiljetecken. Han använde sig av en deskriptiv kvantitativ metod och kategoriserade pedagoger genom urval utifrån kön, pedagogisk

arbetslivserfarenhet och utbildning. Muflih presenterar de studeringsverktyg som han utgick ifrån för de deltagande pedagogerna i studien. Det första var hur de deltagande pedagogerna kategoriserats och därefter förklarade han syftet med observationen. Visuellt förstärkning effektiviserar elevers läskunnighet som befinner sig i läs- och skrivsvårigheter (Muflih 2019).

De svårigheter som Muflih upptäckte i början av sin observation var att vissa elever visade på oförmåga att kunna skilja mellan ord som var lika varandra, svårigheter att läsa och tolkningsproblematik. Därför ansågs det att svagheter i läsning och skrivning var det mest vanligt förekommande problemet vad gällde elevernas inlärningsvårigheter (Muflih, 2019). I slutet av sin studie kunde han visa att en betydande faktor som ledde till förbättring av elevernas läskunnighet var de möjligheter som visuell förstärkning erbjuder. Eleverna som visade på inlärningsvårigheter visade på bättre organiseringsförmåga av olika texter som de producerade när de fick visuell förstärkning. Detta hjälpte eleverna att koppla ihop idéer med varandra och de kunde lättare förstå innebörden av texten (Muflih 2019). Visuellt förstärkning kan användas som ett pedagogiskt verktyg för att illustrera hierarkiska samband mellan ämnesspecifika begrepp och elever kan också länka ihop den nya kunskapen med redan erfarna kunskaper. Den visuella förstärkningen är en bidragande faktor för effektiviteten av olika kognitiva processer hos elever vad gäller lärande och utveckling. Samtidigt som det visuella språket förbättrar kommunikationen mellan elev och pedagog så förbättrar det även elevens tankeförmåga och förbättrad förmåga att lagra information (Muflih, 2019).

Digitala läromedel

Digitaliseringen fortsätter växa fram i de styrdokument som präglar dagens svenska skolor. Forskning visar att undervisning med digitala verktyg är ett bra arbetssätt som kompenserar de olikheter som finns mellan elever. Dahlström genomförde en studie där 111 stycken svenska mellanstadieelever mellan åldrarna 10-12 deltog på olika skolor inom samma kommun. Syftet med studien var att förmedla och utveckla kunskap om hur digitala läromedel bidrar till effektiv läs- och skrivinläring. Hennes insamlade material analyserades först var för sig och sammanfattades sedan som en helhet. Datan samlades in genom individuella intervjuer av 12 elever, sex flickor och sex pojkar. Intervjun varade

mellan 15-30 minuter och bestod av öppna frågor.

Den andra fasen i studien syftade till att få information om elevernas tillgång till digitala verktyg. Detta gjordes genom en enkätundersökning med de 99 resterande eleverna som deltog i studien (Dahlström, 2018). Dahlström (2018) vill förmedla att den digitaliserade undervisningen var en framgångsrik faktor för elever med läs- och skrivsvårigheter.

Hennes studie visade att när eleverna fick skriva berättelser via digitala verktyg så förbättrades lärmiljön på så sätt att eleverna koncentrerade sig bättre i arbetet och fick en allt större motivation att förbättra och utveckla sin berättelse. Eleverna hade då möjlighet att lyssna på vad de hade skrivit och kunde på så sätt förbättra sin text (Dahlström, 2018). Digitala verktyg kan erbjuda stöd i exempelvis olika former av spel, appar, inläsningstjänst, skriv- och talsyntesprogram.

Lärary-elev interaktion

Hattie anser att den viktigaste faktorn för effektiv undervisning är interaktionen elev och pedagog emellan. Han har studerat över 800 metaanalyser och framställt sitt resultat i en bok om visuellt lärande (Hattie, 2009). Forskningen har pågått under 15 år och miljoner av studenter har deltagit genom åren. Avhandlingar, böcker och vetenskapliga artiklar har analyserats och studerats för att slutligen framställas. Syftet med den studie som Hattie (2009) var att ta reda på vad som anses vara betydande för elevers lärande och utveckling. Det Hattie (2009) fann som betydelsefullt för elever under deras skolgång var relationen till sin pedagog. Pedagogen ska ha en bra relation med eleven och vara en god lyssnare och kan ta till elevens önskemål av exempelvis anpassningar och arbetsuppgifter. Detta skapar ett positivt lärandeklimat då eleven vågar fråga om hjälp, dela med sig av sina tankar och inte upplever känslan av att bli exkluderad på grund av svårigheter. Det är inte enbart Hattie som studerat kring detta ämne utan flertal studier har gjorts för att ta reda på lärare-elev interaktionens betydelse inom undervisning.

Aspelin, Lantz-Andersson och Nilfyr (2022) har genomfört en analys över interaktionen mellan lärare och elev som de anser skapar det sociala band som är viktigt för elever att få känna av i sin skolmiljö. Syftet för deras studie är att studera känslors funktioner i de sociala anpassningarna mellan pedagog och elev. Den målgrupp som författarna riktar in

sig på i sin studie är främst elever i förskolan (Aspelin, et.al. 2022). De skriver att förskolan ska förbereda eleverna inför de akademiska förväntningarna i förskoleklassen och uppåt genom att sätta tydliga mål utifrån ett beredskapsperspektiv. Den teoretiska förankring som ligger till grund i författarnas studie är Scheffs (1990) socialpsykologiska teori om sociala band. Hans teori anses öka förståelsen av grundläggande förhållanden i den sociala miljön. Människan utvecklas genom social interaktion och Scheffs teori bygger på att sociala band är människans främsta drivkraft som därför måste upprätthållas och utformas (Scheff 1990). I en tidigare studie har författarna videodokumenterat samspelet mellan elever och förskolepedagoger när de utförde uppgifter som konstruerats av författarna själva. Den data som videodokumentationen samlade in för den tidigare studien har använts även i den här studien.

De videor som författarna Aspelin, Lantz- Andersson och Nilfyr (2022) samlade in 2016 bestod av 173 minuter långa videoinspelningar. Videodokumentationen genomfördes på tre olika skolor och de nio målinriktade aktiviteterna som förskolepedagogen skulle utföra med sina elever fördelades på de tre skolorna som deltog i studien (Aspelin, et.al. 2022). Deltagarna i studien och videodokumentationen bestod av sammanlagt sju förskolepedagoger och 35 elever i åldrarna 3-6 år och de målinriktade aktiviteterna som fördelades varierade i längd från 5 minuter till 34 minuter. Slutsatsen av studien är att interaktionen mellan elev och pedagog är av yttersta vikt och har stor betydelse för elevers lärande. Genom pedagog och elev-interaktion kan kunskap byggas upp tillsammans och pedagogen kan även få syn på elevens lärandeprocesser. Interaktion behöver inte enbart handla om muntlig kommunikation, pedagog och elev emellan utan kan också innebära placering i klassrummet och planering av arbetsgrupper. Elever som är i behov av stöd bör inte sitta längst bak i klassrummet utan kunna vara så synliga som möjligt för att pedagogen ska kunna observera eleven i sitt arbete. Pedagogen kan få syn på om eleven stannat upp i sitt arbete och kan då diskret gå fram och fråga hur det går och när det kommer till planering av grupper kan pedagogen variera kunskapsgraderna av eleverna så att de lär av varandra (Hattie, 2009).

Hattie (2009) beskriver en god pedagog som en person som ständigt utvecklar sin kunskap och kompetens om sina egna förväntningar och föreställningar för sina elever

och deras utveckling. Pedagogen ska vara aktivt engagerad för elevers lärande och den undervisning som hen planerar för dem. Eleverna ska bemötas av en pedagog som vägleder dem genom sin skolgång. De ska erbjudas alternativ och möjligheter för att utveckla inlärningsstrategier för att ta åt sig den kunskap som pedagogen förväntar sig av dem att ta till sig (Hattie, 2009). Det är viktigt att pedagoger är medvetna om elevers olikheter, vetande och tänkande. Undervisning som eleven erbjuds ska vara konstruerad utifrån sina förutsättningar men det ska även vara meningsfull kunskap som ges.

Pedagogen ska ha kunskap och framför allt ha kunskap om hur viktigt det är att följa varje elevs progression och bemöter eleven med lämplig feedback (Hattie, 2009). Den feedback som ges ska vara lätt för eleven att förstå samtidigt som den är tydlig på så sätt att eleven kan förstå vad det är som behövs utvecklas och hur eleven med sitt stöd av exempelvis pedagoger ska lyckas nå dit. Tydligheten är minst lika viktig för den positiva feedback som eleven får och den positiva feedbacken är viktig även för elevens självkänsla och motivation att vilja lära sig. Elever som får stöd och som under sin skolgång har en pedagog som har de förutsättningar som nämnts ovan, får möjlighet att utvecklas till att eleverna kan bedöma sig själva (Hattie, 2009). Eleverna vågar ställa högre krav på sig själva och engagerar sig i sin självbedömning, självövervakning, självlärande och självutvärdering (Hattie, 2009). Det som Hattie också fick syn på i resultatet av sin forskning var lärmiljöns betydelse ur ett socialt sammanhang mellan elever i form av ett tillåtande klassrumsklimat.

2.1.4 Pedagogens roll för framgångsrik läs- och skrivundervisning

Metoder, perspektiv, förhållningssätt och hjälpmedel har en betydande roll för elevers utveckling och lärande oavsett om de befinner sig i någon form av svårigheter eller inte enligt de avhandlingar som presenterats ovan. Det finns många metoder och arbetssätt som stärker elevernas lärande men det avgörande stödet kommer från pedagoger som ska möta elevens behov. I kommande avsnitt presenteras forskning som visar på framgångsrika faktorer i elevers läs- och skrivutveckling utifrån pedagogens förhållningssätt i sin yrkesutövning.

Pedagogens kunskap och kompetens

Tjernberg (2013) vill i sin studie ta reda på vilka framgångsfaktor som gynnar elevers läs- och skrivutveckling. Studien genomfördes i fyra klassrum varav alla fyra klassrum hade en sak gemensamt och det var att utmana och stötta sina elever genom scaffolding. Elevernas uppgifter hamnade på den gräns som låg en liten bit över vad pedagogen anser att eleven inte kan klara av på egen hand men kan klara av tillsammans med pedagogens stöd. De pedagoger som Tjernberg intervjuade för sin studie var alla eniga om att uppgifterna bör vara utmanande på så sätt att det blir spännande för eleven att vilja utföra den. De intervjuade pedagogerna ansåg att de utmanande uppgifterna bidrog till att eleverna motiverades. Uteblir motivationen uteblir även elevens kunskapsutveckling och därav är utformningen av uppgifter viktig enligt deltagarna i studien (Tjernberg, 2013).



Modell 4. "Kunskaper, insikter och uppfattningar på teori- och etiknivåerna är styrande för vad som sker på handlingsnivåer". Praxistriangeln av Handal & Lauvås (2015).

Tjernberg (2013) anser att den viktigaste faktorn som främjar elevers utveckling och lärande är pedagogens kunskap och kompetens. Pedagoger formar sin undervisning utifrån sin praxis som avgörs av pedagogens värderingar, erfarenheter, kunskap och handlingar. Det som även är viktigt för elever är att pedagogen har ett förhållningssätt som gör att eleven känner att pedagogen stöttar eleven av välmening och har tron på att eleven kommer att lyckas utveckla god läs- och skrivkompetens. Det är pedagogens uppdrag att förebygga misslyckanden och se till att eleverna har nått kunskapsmålen när de slutar skolan (Tjernberg, 2013). För att pedagogen ska lyckas med att främja elevers lärande och utveckling kräver det att hen har kunskap om hur hen ska kunna möta elevers olika behov. Varje elev är unik och därför bör pedagogen kunna behärska ett flertal olika läs- och skrivmetoder samt lässtrategier. Det krävs att pedagogen kan se om individen tar till sig de läs- och skrivmetoder som den får och om det sker en utveckling och ett lärande (Tjernberg, 2013).

I en avhandling av Alatalo "Skicklig läs- och skrivundervisning i åk 1-3 om lärares möjligheter och hinder" pekar både hon och andra forskare som hon refererar till i sin avhandling, bland annat Gustafsson och Myrberg, på vikten av lärarens kompetens och hur central den är för elevers lärande. Forskare som Darling-Hammond och Bransford m.fl. styrker i sina studier att lärarens kompetens är viktig för elevernas prestation. De menar att studier bekräftar att lärare som är välutbildade och skickliga har en positiv inverkan hos elever (Darling-Hammond, 2000; Darling-Hammond & Bransford, 2005). Genom en metaanalys som gjorts visar det att goda elevresultat inte beror på hur lokalerna ser ut, hur stora elevgrupper det är eller vilken läroplan som styr, utan att helt enkelt handlar om läraren och dennes kompetens. En lärare med god kompetens och skicklighet kan behärska och har förmågan att kunna använda sina kunskaper samt att omsätta dem i praktiken där de kan anpassa efter de behov som finns hos eleverna. En lärare som engagerar sig för eleverna, deras arbete och som har vilja att stötta ökar det personliga engagemanget och relationen till eleverna. Denna form av lärarkompetens är en viktig grund för att elever ska lyckas i skolan enligt forskaren Hattie (2009). Men för att elever ska nå godtagbara kunskaper i läsförståelse krävs det också ett ordförråd, läsförståelsestrategier och lärarens kunskap om läsinläring. Ordförrådet bidrar till läsförståelse och ökar genom läsning (Alatalo, 2011).

Flertalet studier som genomförts i USA visar också på att en skicklig undervisning har stor betydelse för de elever som ligger i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter och hur deras utveckling kommer att se ut och hur de utvecklar sin läsförmåga (sammanställning i Moats, 2009; Snow, Burns & Griffin, 1998). Det är även forskare i Sverige som har konstaterat vikten av att elever med läs- och skrivsvårigheter behöver en systematisk och väl strukturerad läs- och skrivundervisning. Denna systematiska undervisning är viktig främst för de elever som befinner sig i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter. Detta kan vara elever som har ett annat modersmål, dyslexi, eller elever som kommer lägre socioekonomiska hem, (Alatalo, 2011). Det har framkommit att det finns flera orsaker som hänger ihop med elever som befinner sig i dessa svårigheter. Orsakerna kan vara tidsbrist och orkeslöshet hos lärarna som känner sig stressade och har för stora elevgrupper. En annan faktor som är bidragande som studier i Amerika har visat, är att

många av lärarna inte får tillräckligt med utbildning i läs- och skrivsvårigheter och att det således inte har tillräckligt med kunskap för att bedriva den systematiska undervisning som krävs (Alatalo, 2011). Många forskare är överens om att det är viktigt att sätta in tidiga insatser för elever som befinner sig i riskzon för att ha läs- och skrivsvårigheter. De påpekar att det inte handlar om lärarens undervisningsmetod och att det inte är den som avgör hur eleverna kommer att prestera. Det som är det allra viktigaste är att läraren kan läsa av elevens styrkor samt svagheter för att sedan kunna ge en individuell utformning på sin undervisning så att den stämmer överens med elevens särskilda behov.

Nilsson (2006) har utfört en empirisk undersökning över pedagogers tankar och erfarenheter om de individuella kunskaper och kompetenser som varje pedagog besitter. Pedagoger idag som har genomfört någon form av pedagogisk utbildning har tagit till sig en viss grundutbildning och kompetens som utvecklats under utbildningens gång. Lärarutbildningen omfattar integration av teoretisk kunskap i förhållande till praktiskt utövande kunskap. I sin studie har Nilsson (2006) intervjuat 6 pedagoger, fem kvinnor och en man genom en intervju bestående av öppna frågor som spelades in. Det urval som Nilsson använt sig av för val av intervjudeltagare har varit utifrån kön, intervjutillfälle, yrkeserfarenhet och utbildning (Nilsson, 2006). Hon skriver att pedagogens kompetens fortsätter att utvecklas i det kommande arbetslivet genom erfarenheter och skolutveckling. Den kompetensutveckling som pedagoger ges är enligt Nilssons resultat främst ämneskunskaper av varierande innebörd och inte inom allmän didaktik, teori och praktik (Nilsson, 2006).

Lärares kunskaper inom läs-och skrivundervisning

I flera studier har det påvisats att det finns bristande kunskap och kompetens hos lärare när det kommer till språkets uppbyggnad och struktur. I en studie från USA som utförts av Moats och Lyon deltog 440 olika lärare från tre olika stater i Amerika. Resultatet visade att det var hela 20% av lärarna och 10% av speciallärarna som inte har fått en korrekt och relevant utbildning i läs- och skrivundervisning. En annan forskare vid namn Bos et al. genomförde 2001 en enkätstudie där det deltog 252 lärarstudenter och 286 lärare och speciallärare. Dessa studenter och lärare undervisade i den amerikanska motsvarigheten till förskoleklass upp till åk 3. Enkätundersökningen handlade om deras

uppfattningar om explicit och implicit läsundervisning och undervisning i stavning samt deras språkliga kunskaper. Undersökningen visade att 53% av lärarstudenterna och hela 60% av lärarna inte hade svarat korrekt på hälften av frågorna som innefattar kunskap om språkets uppbyggnad.

Speciallärarna besatt högre kunskaper än vad lärarna gjorde och de har mer än 11 års utbildningserfarenhet och det ledde i sin tur till att de hade högre kunskaper om språkets uppbyggnad. Sammanfattningsvis var det mindre än två tredjedelar av lärarna som svarade rätt och att det är sådan brist på den fonologiska medvetenheten bland lärare tror de bidrar till att elever tidigt misslyckas med läsutvecklingen. Trots att lärare i F-3 ska ha kunskap och medvetenhet om hur man lär ut fonem-grafem-korrespondens och de vet att det är en viktig del i undervisning så är det många lärare som inte har de kunskaper som krävs för att kunna bedriva undervisning i det. Många av lärarna som deltog i enkätundersökningen indikerar tydligt att de inte ens visste vad fonemisk medvetenhet innebar, (Alatalo, 2011). Det finns även stor förvirring hos många lärare kring skillnaden mellan fonologisk medvetenhet och fonem-grafem-korrespondens (phonics). Förvirringen kring begreppen leder till att lärarna blir begränsade i deras förmåga att undervisa elever med läs- och skrivsvårigheter, (Bos et al., 2001 refererad i Alatalo 2011).

Även Cunningham et al (2004) kommer fram till att det finns bristande kunskaper i det lärarna undervisar om. I en studie skulle läsare bestämma antalet fonem i ett ord vilket många av de inte klarade av och detta är oroväckande bland forskarna eftersom de tror att lärarna inte behärskar detta i den praktiska undervisningen heller. Studier pekar på att de lärare som har kunskaper om språkets uppbyggnad och använder sig av de kunskaperna i sin läsundervisning också främjar goda elevresultat. Alatalo (2011) skriver fram i sin avhandling att pedagogisk forskning inte når ut till lärarna på skolorna och att det finns mycket att göra för att undervisningen i dagens skolor ska bli forskningsbaserad (Alatalo 2011). Svenska studieresultat visar även att det finns stora luckor mellan de kunskaper yrkesverksamma lärare har och som forskare har. Det framgår tydligt i texten ovan att lärares kunskap har en betydande roll för läs- och skrivinläring och speciellt för de elever som har någon typ av svårighet med sin läs- och skrivinläring (Alatalo, 2011).

Läs- och skrivinlärning

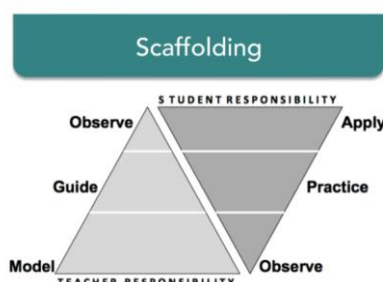
Mängder av studier har gjorts under de senaste årtiondena om vad som sker när en människa läser och hur de upptäcker de första avdelningarna till att det utvecklas till en förmåga där de kan läsa med både flyt och förståelse. "The simple view of reading" från Gough & Tunmer, 1986 är ett berömt sätt att beskriva läsning på. Detta synsätt innebär att läsinlärning kräver två grundläggande processer för läsinlärning där den ena är att avkodning, att kunna omvandla bokstäver till ljud. Den andra är den språkliga förståelsen, förståelse av hur ord, meningar och texter byggs upp. Läsresultatet är därför beroende av både avkodningen och språkförståelsen och saknas någon av dess komponenter uppstår det ingen läsning (Alatalo, 2011). För att läsning och god läsförmåga ska uppstå krävs det också motivation som är en viktig faktor. Att lära sig skriva är ingen naturlig process men skriftspråket bygger på talspråket och talspråket är något som faller naturligt i människans utveckling och som sker i samspel med andra människor. Processen att lära sig skriftspråket sker på förskolan, skolan och i hemmet och när väl läskoden är knäckt så finns det många steg att ta innan eleverna har kommit fram till en fullkomlig läsförmåga. När eleverna kommer till skolan så har de olika färdigheter för att lära sig att läsa. Det är allmänt bekant att de elever som kommer från ett hem med som är präglad med läsning och skrivning har enklare för sig att lära sig skriftspråket än de barn som kommer från ett skriftspråkfattigt hem (Alatalo, 2011).

Läsförmågan påverkas av elevens trygghet i skolan och här har både hembakgrunden och lärarkompetensen har en stor betydelse, (Alatalo, 2011). Barn som är svagare läsare från början förblir ofta svaga i sin läsning och de läser också betydligt mindre än vad en skicklig läsare gör vilket leder till att glappet blir ännu större. De barn som inte kommer in tidigt i litteraturen och bokstävernas värld har en betydligt längre sträcka till att lära sig läsa än de som kommer tidigt i kontakt med texter. Cunningham & Stanovich (1998) menar att det inte är många elever med lässvårigheter som kan ta sig ur sina svårigheter utan en intensiv, individuell och sakkunnig undervisning. Vikten av att bemöta eleverna där de befinner sig i sin språkutveckling är extremt väsentligt och således är det viktigt att det finns mycket kunskaper inom ämnet där skolan ansvarar för att alla elever har möjlighet att utvecklas och att de får använda sig av sin språkliga förmåga, (Alatalo,

2011). Läs- och skrivutveckling kan gå hand i hand men behöver nödvändigtvis inte göra det, det finns de elever som är starkare i sin läsning och svagare i sin skrivning och vice versa. En studie som gjorts visar att elever i tredje klass som har svårigheter i sin läsinlärning har fortsatt svårigheter upp till slutet av gymnasiet (Francis, Shaywitz, Stuebing, Shaywitz, & Fletcher, 1996). Har en elev behov av specialhjälp ger det bäst resultat om undervisningen är frekvent och intensiv under en kortare period.

3. Teoretisk förankring

Den teoretiska förankring som arbetet kommer att förhålla sig till är den sociokulturella teorin. En psykolog vid namn Bruner influerades av Vygotskij och hans teori och myntade begreppet scaffolding. Enligt Bruner ses elevens lärande som primärt socialt och elevens utveckling anser han i grunden komma från elevens samverkan i ett socialt sammanhang med stöttning eller någon form av redskap eller verktyg (Skolverket, 2017). Bruner studerade främst yngre barns lärande och utveckling i samspel med barnets vårdnadshavare. Detta kan liknas med pedagogens roll i skolsammanhang som då blir den som ger eleven stöd. Det stöd som eleven får är tillfälligt och ska leda eleven till individualiserad utveckling. Stödet som eleven får ska vara planerat undervisningsinnehåll, begreppslära, genomtänkta aktiviteter och stöd i form av att pedagogen lyssnar på eleven och interagerar med eleven på ett sätt som gynnar eleven (Skolverket, 2017). Syftet med stödet ska leda till att eleven utvecklar kunskaper och färdigheter som gör att eleven sedan självständigt klarar av uppgiften (Skolverket, 2017). Inom den sociokulturella teorin förklarade Vygotskij att pedagogens stöd till en elev kunde ses så här ”Det som ett barn kan göra med lite hjälp idag kan det göra själv imorgon” (Vygotskij, 1978:87).



Modell 1. Modell över scaffolding ur lärar- och elevperspektiv av Madeleine Hunter med inspiration från Anita. L. Archer's model: "I do, we do, you do (2012)".

Modellen ovan har illustrerats av Hunter (2004). Modellen visar hur scaffolding ser ut både från ett pedagogperspektiv och ett elevperspektiv och längst ner av modellen är det första steget i scaffolding enligt Hunter (2004). Pedagogen modellerar en uppgift medan eleven observerar vad pedagogen gör och därefter guidar pedagogen eleven som provar att utföra den modellering som pedagogen precis utfört. Slutligen är det pedagogen som observerar och eleven utför uppgiften självständigt med den nu erfarna kunskapen. I början enligt modellen är den betydande rollen av pedagogen väldigt hög men målet siktar mot att eleven ska klara av uppgiften självständigt. Därav blir pedagogens stödjande roll i scaffolding tillfälligt (Hunter, 2004).

4. Metod

Nedan presenteras de metoder som använts vid insamling av data för uppsatsens syfte. Först presenteras den metod som använts för insamling av data till uppsatsens forskningsöversikt. Därefter presenteras den metod som använts för insamling av data gällande den empiriska undersökningen.

4.1 Insamling av data från tidigare forskning

Den metod som använts för att finna vetenskapliga artiklar för kunskapsöversikten och arbetet i helhet har gjorts utifrån artikelgranskning. Under en längre period har insamling av artikelsökningar gjorts och därefter granskats. Efter en kort period av urval har samtliga artiklar som ansetts passa i såväl inledning som kunskapsöversikt valts ut. Därefter har texten allt eftersom den börjat produceras. I bilagorna finns det dokumentation av ett sökschema över de artikelgranskningar som gjorts (se bilaga 1). I programmet Excel lades de artiklar som ansetts intressanta utifrån förorden/abstract som visade relevans till uppsatsens forskningsfråga 1 (se avsnitt 1.2). De artiklar som samlats i kalkylen har sedan granskats på en djupare nivå och därefter markerats som relevanta alternativt icke relevanta.

De databaser som använts för artikelsökningar har främst varit ERIC, Swepub, Google Scholar och Summon@hkr. När ämnet för kunskapsöversikten var bestämt började arbetet med att söka artiklar. Till en början handlade söktermer och liknande om läs- och skrivsvårigheter då det var det som vi ville skriva om. Under arbetets gång fann vi en betydande faktor som gynnar elevers läs- och skrivutveckling, nämligen pedagogens kunskap och kompetens. Främst utifrån Tjernberg (2013) och Alatalos (2011) avhandlingar. Detta väckte ett intresse och var något vi ville utforska på ett djupare plan och blev därav valet av ämne i kunskapsöversikten. Vi fann en rad studier om pedagogens kompetens och kunskap som en framgångsfaktor i undervisning genom söktermer som lärare+anpassning, scaffolding, school don't support [...], teaching, sociocultural theory.

Syftet med att artikelsökningarna främst gjordes i ERIC var för att de internationella sökningarna skulle ge ett större resultat. Dock har det inte varit enkelt att finna vetenskapliga källor på engelska. Detta beror troligen på att det har varit svårt för att översätta specifika söktermer från svenska till engelska. Därför blev beslutet att göra en så kallad snöbollssökning, vilket innebär att i det här fallet, utifrån svenska vetenskapliga artiklar, följa de referenser som dessa skribenter har med i sin text och utgår från dem. Förutsatt att det finns relevans till den här uppsatsens syfte. Många artiklar sågs till en början relevanta ut men ju längre in i arbetet sållades dessa bort och ytterligare artikelsökningar gjordes. När sökningar gav tusen- och hundratals resultat gjordes avgränsningar i sökningen med begrepp som exempelvis "lågstadiet", "F-3", och "children" för att finna resultat som är användbara för uppsatsens syfte. Dessa användbara artiklar har bland annat innehållit studier som visat på hur viktig pedagogens kunskap och kompetens är för elevers läs- och skrivutveckling, metoder och anpassningar som möter elevers behov och studier inriktade på elever med allmänna läs- och skrivsvårigheter.

Om stycket innehöll intressant information som var användbar för den här studien granskades den vidare. Det som granskades var bland annat om studien var vetenskaplig, om innehållet var en andrahandskälla eller om det var den faktiska författaren till texten. När det i vissa studier visade sig att det inte var författaren som var skribenten för det

aktuella stycket gjordes en snöbollssökning bland referenserna. Därför var det en betydande del i granskningsprocessen av texten för att komma åt originalförfattaren till studien. Detta gjordes exempelvis vid användning av information från författaren Hattie (2009) i Tjernbergs (2013) avhandling. De artiklar som lagts till i sökschemat och som ansetts vara icke relevant för uppsatsens kunskapsöversikt har inte varit vetenskapliga eller så har abstract inte lyft de söktermer som angetts på det sätt som varit relevant för arbetet.

4.2 Insamling av data för den empiriska undersökningen

Den metod som använts för insamling av data till den empiriska undersökningen är genom en enkätundersökning (se bilaga 3). Enkäten lades ut i olika grupper på sociala medier där grundskollärare, speciallärare och speciallärare frivilligt kunde välja att delta i undersökningen. Enkäten bestod av kvalitativa frågor om pedagogers egna erfarenheter och uppfattningar om läs- och skrivsvårigheter hos elever (se bilaga 2). Anledningen till att vi valde att ha kvalitativa frågor beror på att vi vill ha svar från informanterna som är utvecklade och tagna från deras egna erfarenheter. Den tidigare forskningen som visat sig ha positiv inverkan på elever med läs- och skrivsvårigheter kommer att jämföras med de svar vi fått från enkätundersökningen. I enkäten finns det en skriftlig samtyckesblankett som deltagarna ska ge samtycket till innan de kan delta i undersökningen. Där samtycker informanterna till att delta i undersökningen samt till att informationen de ger används i examensarbetet (Denscombe, 2018).

Den valda metoden för insamling av data ger oss utvecklade svar från våra informanter kring deras erfarenheter och tankar. Den sociala kontakten och den sociala miljön är inte nödvändig för vårt syfte i det insamlade materialet (Denscombe, 2018:244). Nackdelen med en enkät är att informanterna inte ger oss fullständig information och material för insamling av data. Detta för att informanterna efter ett tag tröttnar och ger kortare och mindre utförliga svar för att enkäten är tidskrävande att göra (Denscombe, 2018:246). Denscombe (2018) benämner begreppet "svarsbördan" vilket innebär att ett frågeformulär i tumregel anses vara bra när det är utformat så att informanterna ska ge minimerade svar. I vårt frågeformulär riskerar engagemanget och motivation försvinna då informanterna i vårt frågeformulär bör svara med några meningar och inte enbart med

olika svarsalternativ som “ja” och “nej”. Fördelen med öppna svar är att informanterna kan formulera sig med egna ord och det gör att svaren blir bredare än om de enbart skulle besvarat ja- och nej-frågor. Nackdelen med valet av enkät är att möjlighet att ställa följdfrågor på informanternas svar inte finns om det är något som är oklart eller önskas att utvecklas.

Det vi vill få reda på är om yrkesverksamma pedagoger använder sig av de metoder, arbetssätt och teorier som forskning bevisat fungerar i undervisningen för elever med läs- och skrivsvårigheter. Genom att använda oss av frågeformulär via internet så fick vi möjlighet att nå ut till större grupper. De gav oss även möjlighet att nå fram till personer som är mest relevanta för vårt syfte och frågeställning. I frågeformuläret har vi valt att enbart låta grundskollärare, speciallärare och specialpedagoger delta i undersökningen. Därefter får informanterna svara på hur länge de arbetat i sitt yrke och sedan om de har erfarenheter av att arbeta med elever med läs- och skrivsvårigheter. De informanter som svarar “nej” på denna fråga slussas ut från att fortsätta deltagandet då deras deltagande inte är relevant för vår datainsamling. Frågeformuläret består av frågor som rör undervisning och pedagogernas kompetens i arbetet och undervisningen med elever med läs- och skrivsvårigheter. Frågorna är relevanta i sammanhanget och hänger ihop med varandra. Frågorna är utformade på så sätt att de ger oss möjlighet att samla in information som är användbar i vår analys som är direkt riktad till deltagarnas egna erfarenheter i yrket. I vår enkätundersökning deltog 18 personer med olika långa yrkeserfarenheter och olika yrkestitlar. De som kunde delta var grundskollärare, speciallärare och specialpedagog. Av de som deltog i undersökningen var nio stycken grundskollärare, sex stycken speciallärare och tre stycken specialpedagog. Det var elva stycken som arbetat 0-5 år, sex stycken som arbetat 5-10 år och en person svarar att hen arbetat i 10-20 år. Alla 18 informanter svarade på samtliga flervalsfrågor (se bilaga 2) förutom frågan gällande användning av digitala hjälpmedel i undervisning för elever som är i behov av stöttning i sin läs- och skrivutveckling, där svarade enbart 16 stycken. Resterande frågor var öppna frågor där informanterna skulle svara med egna ord. Det var totalt tre informanter som valde att inte besvara alla frågor. I slutet av enkäten hade vi även lagt till en öppen fråga där informanterna fick möjligheten att skriva ner övriga tankar och kommentarer kring undersökningen. På den var det sex informanter som

svarat varav fyra av dem hade kommentarer relevanta för vår studie. De nämnde bland annat tankar och åsikter om arbetet kring de elever som är i behov av stöttning i form av samarbete med EHT, arbete med kartläggningsmaterial och även samarbete i hemmet.

4.2.1 Etiska överväganden

Vi som utformar studien och arbetet ansvarar för det material och de handlingar som kommer in till oss under forskningen. Denscombe (2018) anser att fyra forskningsetiska huvudprinciper bör följas och beaktas för att deltagarna i intervjun och observationen inte ska ta till någon psykisk eller fysisk skada. Deltagarnas intresse ska skyddas och Denscombe förklarar att denna princip innebär bland annat att den miljö där delgivning av information sker ska vara säker, att deltagarna inte ska utsättas för psykologisk skada i följd av deltagande via sociala nätverk och personlig information om deltagarna får inte publiceras på så sätt att deltagarna kan identifieras (Denscombe, 2018). De pedagoger som deltar i vår enkätundersökning ska känna sig trygga med att deras identitet inte röjs på något sätt i form av namn, arbetsplats och liknande. Genom vår enkätundersökning kommer inte personliga uppgifter i form av namn eller annan information från deltagarna då detta sker digitalt och privat. Deras personuppgifter är inte heller nödvändiga för att kunna få delta i undersökningen.

Vi kommer inte ha någon personlig kontakt med de som deltar i undersökningen men vi är medvetna om att deltagarna som vi når ut till ska mötas med respekt och det ska tydligt framgå var informationen som ges hamnar och vad den ska användas till (Denscombe, 2018). Enkät-undersökningens syfte är att ta reda på vilka former av stöttning, metod och anpassningar som pedagogerna använder sig av i undervisningssituationer. Resultatet kommer enbart att sammanfatta dessa aspekter och pedagogerna kommer även här benämnas med siffra och ingen annan form av information om pedagogerna kommer att ges ut.

Denscombes (2018) andra princip innebär att deltagandet ska vara frivilligt och baseras på informerat samtycke. Detta görs genom en samtyckesblankett som finns i enkäten. Svarar deltagarna nej så skickas ett tomt formulär än. Svarar deltagarna "ja" har de gett

Samtycke till deltagandet och deras svar blir ett godkänt material som vi får använda för detta arbetets syfte. I samtyckesblanketten står det bland annat information (se bilaga 1) att de när som helst kan avbryta sin medverkan. Den tredje etiska forskningsprincipen som Denscombe (2018) beskriver handlar om att forskningen ska bestå av sanning, öppenhet och ärlighet. Han förklarar att detta innebär att deltagarna inte ska få genomgå falska förespeglingar och att deras deltagande med tydlighet i form av att de vet vad syftet med datainsamlingen är. Detta ansvar ligger hos oss som utför undersökningen och som utformat enkäten. Den sista principen av fyra som nämns handlar om att forskningen ska följa den nationella lagstiftningen. Detta arbete ska därför inte gå utanför den nationella lagstiftningen och inte heller stå över den. Forskning som presenteras från vetenskapliga artiklar, tidskrifter och liknande kommer att presenteras genom forskarens namn, organisation och källa (Denscombe, 2018).

4.2.2 Urval

Utifrån de svar vi får in från informanterna gör vi ett subjektivt urval, det vill säga att vi väljer ut de enkätsvar som är mest relevanta för våra frågeställningar samt de svar som innefattar den mest värdefulla informationen. Informanternas svar ska vara relevanta och det innebär att svarens innehåll ska vara direkt relaterat till vårt syfte med insamlingen. Svaren ska även vara exakta och därav kommer enkätsvar som saknar relevans till syftet att uteslutas. Kraven vi hade för att få delta i studien var att de skulle samtycka till deltagandet i studien och samtycka till att använda informationen i vår analys.

I början av enkäten får informanterna svara på frågor som uppfyller vissa krav som vi anser att informanterna bör uppfylla för att delta i studien ur ett relevant syfte (Denscombe, 2018:60). Det finns 3 alternativ gällande yrke: grundskollärare, speciallärare och specialpedagog som har erfarenhet av undervisning för barn som befinner sig i läs- och skrivsvårigheter. Det innebär att de enbart är personer utifrån dessa yrkestitlar som vi vill ska delta i undersökningen och uppfylls de inte så slussas de ut från enkäten.

Syftet med utformningen med denna avgränsning var att informanterna skulle bestå av

homogena grupper. I en homogen grupp ingår personer som har likartat yrke, likartad social miljö gentemot en heterogen grupp som består av personer som exempelvis har olika socioekonomiska bakgrunder. Vi valde att ha vårt urval i en homogen grupp eftersom vi valde att avgränsa de deltagande informanterna. De skulle ha en viss yrkestitel samt att det krävdes att informanterna hade erfarenhet av arbete med elever som är i behov av stöd.

Datainsamlingen av den empiriska undersökningen består av anonyma enkätsvar från pedagoger, specialpedagoger och speciallärare kring deras arbete och erfarenheter i arbete med elever som är i behov av stöd i sin läs- och skrivutveckling. Arbetsplatser, namn och kön kommer inte att vara relevanta för vår undersökning och därför kommer inte denna typ av information ges ut (Denscombe, 2018). Då en stor andel av frågorna i frågeformuläret bestod av öppna svar där informanterna skulle svara med egna ord och inte genom flervalsalternativ kunde informanterna komma vidare till nästa fråga utan att besvara frågorna mer konkret. Det fanns informanter som svarade med en punkt på öppna frågor för att komma vidare till nästa fråga. Dessa svar är inte relevanta för studien och kommer inte att vara en del av den.

5. Analys och resultat

Informanternas svar redogörs här övergripande, och vi har också med några citat som vi upplever sticker ut lite extra utifrån vår urvalsram. När informanterna gett samtycke har de fått svara på vad de har för yrkestitel och hur många år de har varit verksamma lärare och pedagoger. Därefter har informanterna fått svara på frågan vilken erfarenhet de har av arbete med undervisning för elever med läs- och skrivsvårigheter. I enkätundersökningen deltog sammanlagt 18 informanter varav 9 var grundskollärare, 6 var speciallärare och 3 var specialpedagog. Vi har sammanfattat de 18 informanternas svar under varje fråga för att kunna få en övergripande bild av vad de svarat. Alla pedagoger som deltog har på ett eller annat sätt erfarenhet av elever med läs- och skrivsvårigheter. De erfarenheter som fanns i denna grupp av informanter var både allmänna och specifika läs- och skrivsvårigheter men också erfarenheter av elever med dyslexi, flerspråkighet/annat

modersmål och språkstörning. Flera av informanterna hade dessa erfarenheter både i yrkeslivet och i privatlivet.

- *“Både inom jobbet och privat. Har undervisat massor av elever med läs- och skrivsvårigheter, samt har en 15 årig son med dyslexi.”*
- *“Har flera elever med språkstörning och även de med inlärningssvårigheter på grund av annat modersmål. Även elever med inlärningssvårigheter som är kopplade till olika diagnoser som autism och ADHD.”*

Resultatet i sin helhet visar att alla informanter har erfarenhet av att arbeta med elever som befinner sig i läs- och skrivsvårigheter på ett eller annat sätt vilket var ett av kraven för att delta i undersökningen. Informanterna hade olika erfarenheter av arbetet med dessa elever. Några av dem hade erfarenheter av både allmänna- och specifika läs- och skrivsvårigheter och vissa av informanterna hade erfarenheter i form av olika diagnoser, bland annat dyslexi, autism och adhd. Alla informanterna anpassar sin undervisning till dessa elever och de anpassningar som gjorts är i form av bildstöd, olika typer av digitala appar, nivåanpassad undervisning och extra stöttning. De har också anpassningar som extra tid, längre svarstid, tecken med hand och upprepade instruktioner. Dessa anpassningar anpassas utifrån vilken typ av svårighet eleven har av läs- och skrivsvårigheter.

Tidigare forskning har visat på att grunden för att eleverna ska få möjlighet att komma ur de svårigheter de befinner sig i kräver en pedagog med god kunskap och kompetens. Därför har vi bland annat formulerat frågor där dessa informanter får svara på hur de samarbetar med övrig skolpersonal och hur de uppmärksammar och stödjer dessa elever. Svaren vi fick på frågan om hur de uppmärksammar och stöttar sina elever med läs- och skrivsvårigheter var väldigt spridda. Det som dock informanterna svarade gemensamt var vikten av det individuella stödet. Det individuella stödet kan för den eleven innebära intensivträning, specialhjälp efter skolan och studiehandledning, extra närvaro av läraren som stöttar upp med extra genomgång och även inkoppling av speciallärare vid behov.

Några av informanterna lägger också vikt vid “den lilla gruppen” där några få elever får extra undervisning gemensamt samt att göra förändringar som kan gynna hela gruppen och inte enbart eleven med läs- och skrivsvårigheter.

5.1 Arbetsätt

Gällande vilka arbetsätt informanterna använder sig av så visar resultatet att många av dem använder sig av läsning på olika sätt. Någon informant använder sig av högläsning och inläsningsappar, en annan av läsinlärning i flera steg och enskild läsning inför pedagog. Flera av informanterna har ett arbetsätt med fokus på den fonologiska- och fonemiska medvetenheten. Detta arbetas fram genom lekar, spel och ramsor. Även klassisk skrivträning förekommer bland flera av informanterna. Resultatet som blev av vilka metoder de använder sig av och som de upplever fungerar är repetition och att traggla det flera gånger. Detta kan även ske genom intensivläsning där de sitter med eleven en kort stund varje dag. Sen är det som tidigare nämnt läsinlärning med olika appar och övningar som informanterna upplever vara fungerande för elever med läs- och skrivsvårigheter. En stor majoritet av informanterna visar att de bär på god kunskap och använder sig av de gynnsamma faktorerna när de planerar sin undervisning för elever med läs- och skrivsvårigheter. Två av informanterna svarade med tydlighet på formulerings-frågan gällande gynnsamma metoder i undervisning för elever som är i behov av stöttning i sin läs- och skrivundervisning:

- “läs- och skrivsvårigheter”, att träna fonem-grafem och ljudningsmetoden. Jag använder en egen mix av bla Bornholmsmodellen”

- “Bildstöd där eleven tränar koppling grafem fonem. Eleven kan bygga ord med urklippta bokstäver där förklarande bilder finns till. Då övas både ljud och bokstav samtidigt som ordförrådet byggs på”

5.2 Samarbete med annan personal

I läsa-, skriva och räkna garantin som ingår i skollagen ska pedagogen tillsammans med övrig skolpersonal göra en särskild bedömning i samråd med andra. Samstämmighet, samsyn och samarbete i allmänhet har enligt tidigare forskning varit en gynnsam faktor

för att tillgodose alla elever förutsättningar och behov. Därför blev ett syfte att ta reda på hur informanterna samarbetar med övrig personal på skolan och främst med elevhälsoteamet. Detta främst för att den tidigare forskningen och dess resultat som diskuterats ovan, visar att det är många pedagoger som inte nyttjar elevhälsoteamet som en resurs för sina elever. Alla informanter som deltog i enkäten svarade dock att de samarbetar med EHT men på lite olika sätt och detta motsäger det vi fått fram av den tidigare forskningen. Det vill säga att skolverksamheter inte nyttjar de resurser som finns i form av EHT. De flesta använder EHT för att som pedagog kunna diskutera sina elever och få rådgivning i hur de kan hjälpa och stötta dem på olika sätt. Detta sker genom att de har kontinuerliga möten tillsammans. Nästan hälften av de informanter som svarat ingår själva i EHT som antingen speciallärare eller specialpedagog.

- *“Är del av EHT, som skolans specialpedagog (har dubbel tjänst) men som lärare i åk 1-2 tar jag med mig om jag känner oro för barns utveckling. Där beslutas om ev pedagogisk kartläggning, stöd och åtgärdsprogram.*

Samtliga informanter svarade även att de samarbetar med övrig skolpersonal och andra kollegor (elevstödjare/assistent, specialpedagog/pedagoger, fritidspersonal) i arbetet med att tillgodose elevers förutsättningar och behov. Vissa av informanterna samarbetar med andra kollegor för att bolla idéer om hur de kan arbeta vidare med elevens utveckling, vissa tar hjälp av fritidspedagog och elevstödjare/assistent i klassrummen och andra har daglig kontakt med olika kollegor.

- *“Lagt upp ett schema med intensiv lästräning vilket leder till att man som lärare kan få hjälp från andra pedagoger i skolan.”*

5.3 Arbetssätt, metoder och anpassningar

I detta avsnitt kommer vi att analysera informanternas svar kring frågorna om vilka arbetssätt, metoder och anpassningar som de använder sig av när de utformar sin undervisning till elever med läs- och skrivsvårigheter. De mest förekommande anpassningarna som informanterna har gjort och som var återkommande i flera svar var att anpassa undervisningen efter elevens nivå och kunskapsnivå samt extra stöttning. Extra stöttning i form av annan personal, visuella stöd, Bornholmsmodellen, digitala

verktyg med mera. En del informanter svarade att de anpassar material för elever med läs- och skrivsvårigheter i form av bildstöd, längre progression, extra svarstid, talsyntes och olika typer av mallar som kan hjälpa eleven i de olika arbetsuppgifterna. Ett arbetssätt som många av pedagogerna använder sig av är genomgångar där de ofta tar hjälp av bildstöd för att kunna stötta upp de elever som behöver. De använder sig mycket av talet på olika sätt i sin undervisning, exempelvis träna den fonologiska medvetenheten till bokstavsljud. Nästintill alla informanter har lyft att de använder sig av läs- och skrivträning på olika sätt och i olika appar, plattformar och läromedel. Några exempel som lyftes var ALS, Lexia och *läsning i sju steg*. Metoder som de ansett vara gynnsam för elever med läs- och skrivsvårigheter är intensivträning och mängdträning samt att det ska vara kontinuerligt, det vill säga att eleverna får göra det flera gånger under kortare stunder under en viss period. En annan metod som också är återkommande i svaren är att lyssna i form av exempelvis högläsning och inläsningsappar.

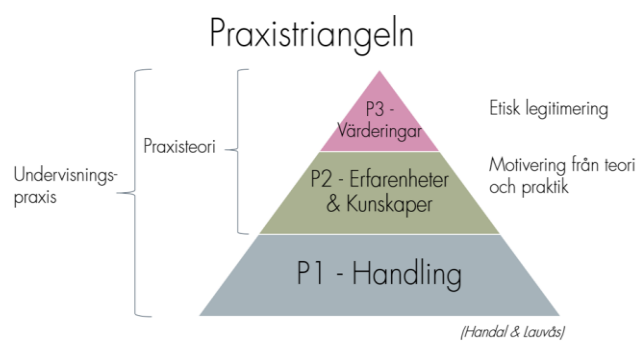
- *“Är noga med utveckla fonologiska, och fonemiska medvetenheten genom lekar, spel, rim, ramsor och digitala hjälpmedel. Men även genom klassisk skrivning och skrivträning.”*
- *“Vi arbetar med mycket bildstöd det lägger en stabil grund för läsinlärning genom att lägga ner mycket tid på att eleverna kan koppla grafem till fonem. Vi arbetar med materialet *Läsinlärning i 7 steg*.”*

Genom de svar som informanterna givit framkom det att de arbetar på ett likvärdigt sätt men att det samtidigt finns diverse skillnader.

Tidigare forskning lyfter även att olika former av metod är en gynnsam faktor i elevers läs- och skrivutveckling, allra främst för elever med läs- och skrivsvårigheter. En metod som informanterna lyfter är vikten av repetition, extra övning och att “traggla” det som de ska lära sig. Där återkommer också metoden intensivträning och mängdträning bland informanternas svar som gynnsamma faktorer. En annan metod som är återkommande bland informanternas svar är att träna fonem, grafem och ljudningsmetoden samt att ljuda till ordbilder.

- *“Utifrån rådande forskning är det viktigaste för att motverka läs- och skrivsvårigheter att träna fonem-grafem och ljudningsmetoden. Jag använder en egen mix av bland annat Bornholmsmodellen, läsinlärning i 7 steg, egna idéer och spel. “*

I vår forskningsöversikt lyfte vi Alatalos (2016) forskning kring grunden för framgångsrik undervisning för elever i behov av stöd. Arbetet med fonologisk medvetenhet, fonemisk medvetenhet och avkodning är viktiga byggstenar enligt Alatalo för att elever ska lyckas i sin läs- och skrivinlärning. En stor majoritet av informanterna visar att de arbetar med just dessa tre viktiga byggstenar. Informanterna visar att de har god kunskap och kompetens då de kan förklara vad och varför de lär ut på ett visst sätt. Darling och Hammond, Gustafsson och Myrberg, Alatalo och Tjernberg är enbart några som forskat kring pedagogens handling som avgörande faktor för god undervisning och kommit fram till att deras handlingar är en avgörande faktor. Tjernbergs (2013) studie, som presenterats i forskningsöversikten, visade att det som skapar en framgångsrik undervisning är pedagogens handling baserad utifrån dennes kunskap och kompetens. Alla informanterna som deltog i undersökning visar med tydlighet att de arbetar och planerar sin undervisning på ett sätt som liknar Handal och Lauvås (2015) illustrerande praxistriangel:



Modell 4. “Kunskaper, insikter och uppfattningar på teori- och etiknivåerna är styrande för vad som sker på handlingsnivåer”. Praxistriangeln av Handal & Lauvås (2015).

5.4 Kompetens och skicklighet

Tjernbergs (2013) avhandling lyfter också hennes analys kring pedagogens undervisning där hon har diskuterat och problematiserat varför pedagogerna har valt att utforma sin

undervisning på ett specifikt sätt. Resultatet visade att det berodde på pedagogernas yrkesskicklighet utifrån hur de väljer att utforma sin undervisning. Informanterna visar här att de utformar undervisning utifrån två nyckelfaktorer som Crawford och Torgesen (2006) anser leder till framgångsrik undervisning som är att analysera och följa elevernas resultat och prestation samt utformar god planering av individualiserad undervisning. Analysen visar att de informanter som deltagit i enkätstudien uppmärksammar och stöttar sina elever som är i behov av extra anpassningar. Utifrån informanternas svar ur frågeformuläret uppmärksammar pedagogerna de svårigheter som eleverna befinner sig i. Därefter formar informanterna sin undervisning utifrån de arbetssätt och metoder som de anser gynnar elevers läs- och skrivutveckling. Tidigare forskning som behandlats i kunskapsöversikten ovan benämner vikten av pedagogens kompetens. En central del i elevers lärande utgörs av pedagogens kompetens anser forskare som Alatalo, Myrberg och Gustafsson och deras forskning som är vetenskapligt utförda.

5.5 Digitala hjälpmedel

Tidigare forskning belyser även vikten av elevens omgivning och lärandemiljö som en gynnsam faktor i elevernas utveckling och lärande. Det vi kunde se i tidigare forskning var att digitala läromedlen ansågs vara användbara hjälpmedel i arbetet med elever som befinner sig i svårigheter i sin läs- och skrivutveckling. Dahlström (2018) ville i sin studie förmedla att den digitaliserade undervisningen visade sig vara en framgångsrik faktor för just de här eleverna. I grundskolans läroplan (Lgr 22) står det i flera ämnen att digitala verktyg ska användas i dagens undervisning och att det är ett krav att elever ska kunna behärska användningen av digitala verktyg då samhället kräver det. Samtidigt fann Dahlström (2018) i sin forskning hur användning av digitala hjälpmedel, verktyg och läromedel var framgångsrikt för elever med läs- och skrivsvårigheter.

Det som framkom i den empiriska undersökningen var att 6 av 18 informanter inte använde sig av digitala hjälpmedel i sin undervisning för elever som befinner sig i läs- och skrivsvårigheter. De informanter som svarade att de använder sig av dessa hjälpmedel innefattade bland annat på att ljuda bokstäver, inläsningstjänst och upplästa texter.

6. Diskussion

De generella resultaten från den empiriska undersökningen stämmer överens med vad tidigare forskning anser vara gynnsamma faktorer i undervisningen för elever som är i behov av stöd i sin läs- och skrivutveckling.

Det var två frågor som avvek från resultat av tidigare forskning och resultatet från den empiriska undersökningen:

- *Samarbetar ni med EHT i er verksamhet?*
- *Använder du dig av digitala hjälpmedel i utformningen av undervisningen för dessa elever?*

Alla informanter som deltagit har svarat att de samarbetar med elevhälsan.

Skolinspektionen (2016), som är en svensk statlig förvaltningsmyndighet, skrev i sin artikel att pedagoger inte nyttjar elevhälsan som en resurs för sina elever för att utforma anpassningar efter elevernas behov så att de utvecklas. Enligt Skolinspektionen (2016) så var det 2 av 5 fall där pedagogerna uppgav att de inte använder elevhälsan stöd trots elevhälsans kunskaper om stöttning för elever som är i behov av stöd. Av de informanter som deltog i vår undersökning svarade 7 av 18 att de är en del av EHT. Övriga svarade att de har samtal med elevhälsan minst en gång i veckan eller mer och att de tar stöd av annan skolpersonal och specialpedagog/lärare. Skolinspektionen (2016) fann i sin studie att nästan hälften av skolorganisationens pedagoger inte nyttjar elevhälsan som resurs medan alla informanterna i vår studie svarade att de har gott samarbete med elevhälsan.

Den andra frågan som avvek från resultatet utifrån den tidigare forskningen var att 7 av 18 informanter har svarat att de inte använder sig av digitala läromedel i undervisningen för elever som är i behov av stöttning i sin läs- och skrivutveckling. Vi förväntade oss att det skulle vara ett självklart val i utformandet av undervisning för elever med läs- och skrivsvårigheter, vilket visade sig att det inte var. Vi förväntade oss att fler skulle använda sig av digitala hjälpmedel eftersom att det finns ett så brett utbud av digitala tjänster. Exempel på digitala tjänster som finns är inläsningsappar, nivåanpassade texter med ljudning av ord och bokstav samt progressionsuppgifter som följer varje elev

individuellt. Under vår utbildning via Högskolan Kristianstad har vi fått lära oss om hur digitala verktyg som hjälpmedel i undervisning gynnar elever i deras läs- och skrivutveckling. Digitala verktyg har många goda egenskaper, exempelvis stöd i elevernas motorik och motivation. Detta i form av varierande verktyg och arbetssätt vid skrivaktiviteter och motivation genom spel som undervisningsform med mera. Därför skulle vi finna det intressant att ta reda på varför de två informanter som svarade nej i frågeformuläret helt väljer bort digitala hjälpmedel som stöd i undervisningen för elever med läs- och skrivsvårigheter.

6.1 Scaffolding

Jämfört med vad som tidigare lyfts fram i tidigare forskning avvek svaren på de frågor som togs upp i föregående stycke. Bortsett från det visar det sig att alla deltagande informanter stöttar sina elever i deras behov i undervisningen genom nivåanpassning och extra stöd, i form exempelvis visuell förstärkning och material. Den teoretiska förankring som ligger till grund för vårt arbete är som tidigare nämnt *scaffolding* som ingår i den sociokulturella teorin. Scaffolding på svenska är "byggnadsställningar" och syftar till att pedagogen använder sig av dessa byggnadsställningar för att stötta elever till att nå målet. Därefter plockas byggnadsställningen sakta ner allt eftersom eleven kan klara av att utföra uppgiften på egen hand. Pedagogen tar inte över, utesluter eller exkluderar elever från undervisningen utan bygger istället upp ett stöd i form av anpassningar, nivåanpassade uppgifter och digitala hjälpmedel med mera. Enligt denna form av undervisningsstrategi skapar pedagogen ett tillfälligt stöd som sedan ska tas bort när eleven kan nå målet utan detta tillfälliga stöd (Chang, Sung, & Chen, 2002). Svaren som informanterna gett kring huruvida de individanpassar sin undervisning för elever med läs- och skrivsvårigheter är varierad. Det som en stor andel av informanterna har svarat är användning av bildstöd. I vår forskningsbakgrund lyfter vi Muflih's (2019) undersökning om elever och deras arbete kring läsning och skrivning. Eleverna som deltog i hans undersökning trodde pedagogerna till en början hade läs- och skrivsvårigheter. De fick då utföra uppgifter med bildstöd och kunde med hjälp av det visuella stödet skilja ord från varandra. Muflih (2019) menar att detta pedagogiska verktyg ger möjlighet att illustrera hierarkiska samband mellan ämnesord. Samtidigt visade resultatet att eleverna kunde

binda samman redan erfarna kunskaper med nya.

En ytterligare faktor som en stor andel informanter svarat gemensamt är sin närvaro i klassrummet under lektionsaktiviteter. De är extra tydliga med instruktioner, att de repeterar och har uppgiftsbeskrivningar med bildstöd i början av undervisningen. De har även individanpassad undervisning så att eleverna kan klara av aktiviteten utifrån sina egna förutsättningar men ändå ligger på en nivå högre så att de utmanas i sin lärandeprocess. Därefter svarar informanterna att de finns i närheten av eleverna under aktivitetens gång och stöttar. Av detta resultat kan vi se strukturer av den sociokulturella teorin. Vygotskij som anses vara grundare för denna teori (sociokulturella teorin) förklarar begreppet scaffolding så här: *“role of teachers and others in supporting the learner’s development and providing support structures to get to that next stage or level”* (Raymond, 2000:176). Enligt denna teori innebär det att stöttning utifrån denna struktur ger elever möjligheter att bli självständiga i sitt lärande samtidigt som de skapar förmågan att själva kunna lösa problem (Hartman, 2002).

6.2 Metoddiskussion

Fördelen med den metod som använts för insamling av data till den empiriska undersökningen är att det finns en stor möjlighet att nå ut till många personer på kort tid, främst om det görs via internet. Nackdelen är att inte få informationsrika och nödvändiga svar för studiens syfte. I enkätundersökningen fanns det personer som svarade enbart med en punkt för att komma vidare till nästa fråga (se avsn. 4.2). Detta gjorde att de kunde komma vidare utan att delge information som är av betydelse för den empiriska undersökningen. Den faktiska metod som planerades att användas till insamling av material var intervjuer och observationer. Vid en intervju hade det funnits möjlighet att ställa följdfrågor på pedagogernas svar. Observationer hade skapat möjlighet att få syn på om elevernas lärmiljö bidrog till stöttning i form av visuell förstärkning, bildstöd och avskärmning i syfte att förbättra elevernas koncentration och motivation. Genom observation skulle det finnas möjlighet att se hur den faktiska undervisningen bedrivs.

Förfrågan skickades ut till ett flertal rektorer runt om i olika kommuner om det fanns

möjlighet till att utföra en intervju eller observation vid deras skola. På grund av att respons uteblev så blev valet att använda enkätundersökning som metod i form av ett frågeformulär. Genom svaren från enkätundersökningen kunde vi se att eleverna får stöttning från pedagogerna men hade vi fått genomföra en observation hade vi också kunnat styrka de svaren utifrån vad vi såg under observationen till vår teoretiska förankring. Vi hade också genom aktiviteter och uppgifter kunnat se om pedagogerna stöttar eleverna utifrån den sociokulturella teorin och scaffolding samt skapar motivation hos eleverna. Uppgifterna och aktiviteterna kunde varit nivåanpassade på så sätt att eleverna klarade av att utföra dem samtidigt som de uppnår lärandet utan att bli exkluderade från sina kamrater och den ordinarie undervisningen. Detta var dock något som vi kunde se i resultatet utifrån vår analys, det vill säga något som de deltagande informanterna faktiskt gör i sitt arbete för elever som är i behov av stöttning. Informanterna uppgav även att de använde sig av tydliga genomgångar, instruktioner och uppgiftsbeskrivningar i sin undervisning. Enligt metoden scaffolding gynnar det elever som är i behov av stöd då det skapar fokus till att nå målet (Bransford, Brown, and Cocking, 2000).

7. Slutsatser

Syftet med insamling av data utifrån tidigare forskning var att ta reda på vad deras studier anser gynnar undervisningen för elever som befinner sig i läs- och skrivsvårigheter. Syftet med insamling av den empiriska datan var att reda på vad verksamma pedagoger anser gynnar dessa elever. Utifrån det resultat som studier visat utifrån forskningsöversikten och resultaten av den empiriska undersökningen så stämmer samtliga metoder, anpassningar och arbetssätt med varandra.

Den främsta metoden som pedagogerna i undersökningen valde att arbeta med var visuell förstärkning, något som tidigare forskning visar att det gynnar undervisning för elever som befinner sig i läs- och skrivsvårigheter. Muflih's (2019) resultat visade att visuell förstärkning hjälper elever att göra skillnad på ord och dess betydelse. Eleverna kunde även skapa en bättre förmåga att lagra information då ord i kombination med bild

förbättrar elevers tankeförmåga. Enligt den empiriska data som samlats in anser pedagogerna att bildstöd är en viktig faktor för elever som befinner sig i läs- och skrivsvårigheter. Detta då stor majoritet av dem svarade att ord och bild i kombination av varandra underlättar förståelsen. Pedagogerna ansåg att denna förståelse leder till goda förutsättningar för dessa elever att nå de betygskriterier som styrdokumentet anser är godtagbara efter avklarad årskurs.

Fonemisk medvetenhet och fonologi ansåg resultat från tidigare forskning vara grunden till att elever utvecklar förmåga att kunna läsa och skriva genom att de lär sig språkets ljudstruktur. Alatalo (2016) avhandling ansåg att en positiv läsförmåga utgörs av språkförståelse och avkodning. Dessa två ”huvudkomponenter” som Alatalo (2016) benämner det, leder till god fonologisk förmåga i inlärningsprocessen för elever som lär sig läsa och skriva. I det empiriska materialet utformade en andel av informanterna fokus på fonologi i sin läs- och skrivundervisning.

Ett tredje resultat som stämde överens, tidigare forskning och den empiriska undersökningen emellan, var den positiva betydelsen av samarbete kollegor emellan. Resultatet av den tidigare forskningen visade att pedagoger som använder sig av exempelvis elevhälsan som resurs i form av samsyn och samstämmighet skapar goda förutsättningar för den undervisning som anpassas utifrån elevernas särskilda förutsättningar och behov. Resultatet visade att pedagogen bör ta stöd av andra kollegor i verksamheten då rätt form av anpassning kan stötta eleven redan från början. Finns det samstämmighet kollegor emellan att en elev exempelvis kräver nivåanpassade textuppgifter så är sannolikheten stor att detta är vad eleven är i behov av för att skapa god läs- och skrivförmåga. Dock visade undersökningen inom tidigare forskning att pedagoger inte nyttjar det stöd som erbjuds i verksamheten, främst elevhälsan. Det resultat som kom fram av den empiriska undersökningen avvek sig från resultatet i forskningsöversikten. Av informanter som deltog i enkätundersökningen svarade alla samtliga att de minst två gånger i veckan samarbetar med bland annat elevhälsan i arbete för elever som befinner sig i läs- och skrivsvårigheter. Utformning av anpassningar av olika former genomfördes enligt informanterna i samstämmighet med pedagogen själv och andra i verksamheten som elevhälsan och specialpedagog. Det vi kan dra slutsatser

om utifrån undersökning är att det som tidigare forskning anser gynna elever som befinner sig i läs- och skrivsvårigheter och vad verksamma pedagoger anser, stämmer överens med varandra gällande arbetssätt, material och metod.

Arbetets teoretiska förankring har varit den sociokulturella teorin där begreppet scaffolding har ingått. I början av arbetet valde vi scaffolding som teori då det verkar vara en metod som enligt forskning är mycket användbart i skolor världen över. I undersökningen vi genomförde kan vi dra slutsatser utifrån informanternas svar, antyda att de stöttar sina elever genom scaffolding. Det innebär att informanterna ger eleverna den stöttning som de anser krävs för att eleverna ska kunna nå målen. Utifrån pedagogernas svar ser vi att de stöttar upp med det stöd som behövs för att eleven så småningom ska kunna göra samma sak utan stöttning. För att kunna uppnå scaffolding krävs även att pedagogerna besitter god kunskap och kompetens för att kunna skapa rätt form av stöttning för eleven. Realiteten kan inte vara helt pålitlig då det inte finns direkt indikation till att de faktiskt använder scaffolding som metod. Dock går det att antyda detta utifrån de val av metoder, anpassningar och arbetssätt som informanterna svarar att de utför i sin undervisning.

Pedagogens kunskap och kompetens är en avgörande faktor till att elever får det stöd och den stöttning som krävs för att de ska utvecklas i sin läs- och skrivutveckling. Utifrån den praxistriangeln som tidigare nämnts (se avsnitt 5) baseras första stadiet i triangel på pedagogens handling. Den handling som pedagogen utför är baserad på hans eller hennes personliga erfarenheter och kunskaper. En pedagog som har kunskap om hur undervisning bör utformas för elever med allmänna läs- och skrivsvårigheter, dyslexi, motoriska svårigheter och liknande, har möjligheten att kunna stötta dessa elever. Det vi kan konstatera utifrån tidigare forskning och resultatet av den empiriska undersökningen, är att pedagogens handlingar har en avgörande betydelse i undervisningen för att elever ska få det stöd som krävs i skolan. En pedagog som ser sina elever och uppmärksammar deras svårigheter har förmågan att kunna leda dem till att nå de godtagbara kriterierna i läsning och skrivning utifrån skolans styrdokument.

Litteraturförteckning:

Fysiska källor

Alatalo, Tarja (2016), *Läsundervisningens grunder*. Malmö: Gleerups

Archer, Anita. & Hughes, A.Charles. (2010). *Explicit instruction, effective and efficient teaching*. Guilford publications

Bransford, J., Brown, A., & Cocking, R. (2000). *How People Learn: Brain, Mind, and Experience & School*. Washington, DC: National Academy Press.

Claesson, Silwa. (2007). *Spår av teorier i praktiken. Några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur AB.

Cunningham, Anne. E., Perry, Kathryn. E., Stanovich, Keith. E. & Stanovich, Paula. J. (2004). *Disciplinary knowledge of K–3 teachers and their knowledge calibration in the domain of early literacy*. *Annals of Dyslexia* Volym 54, Nummer 1

Denscombe, Martyn (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (Fjärde upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Eriksson Barajas, Katarina., Forsberg, Christina. & Wengström, Yvonne. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. (1. utg.) Stockholm: Natur & Kultur.

Giota, Joanna. (2013) *Individualiserad undervisning i skolan – en forskningsöversikt*. Stockholm. Vetenskapsrådet.

Gough, P & Tunmer, W (1986) Decoding, reading and reading disability. Remedial and Special Education.

Lundberg, Ingvar., & Herrlin, Katarina. (2014). *God läsutveckling: kartläggning och övningar*. (3. uppl.) Stockholm: Natur & Kultur.

Raymond, E. (2000). Cognitive Characteristics. Learners with Mild Disabilities (pp. 169-201). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon, A Pearson Education Company.

Säljö, Roger (2005). *Lärande & kulturella redskap*. Falun: Nordstedts akademiska förlag.

Scheff, Thomas. (1990). *Microsociology. Discourse, Emotion and social structure*. Chicago :The University of Chicago press.

Säljö, Roger (2015), *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv*.

Säljö, Roger (2018), *Lärande: en introduktion till perspektiv och metaforer*. Malmö: Gleerups

Thurén, Torsten. (2019), *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber.

Vygotsky, Lev. (1978), *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University

Elektroniska källor

1177 Vårdguiden (2022) *Dyslexi – att ha svårt att läsa, skriva och stava*.

<https://www.1177.se/Blekinge/sjukdomar--besvar/hjarna-och-nerver/larande-forstaelse-och-minne/dyslexi/>

Alatalo, Tarja. (2011). *Skicklig läs- och skrivundervisning i åk 1-3 om lärares möjligheter och hinder*. Gothenburg studies educational sciences 311

[Skicklig läs- och skrivundervisning i åk 1-3](#)

Aspelin, Jonas. Lantz - Andersson, Annika., Nilfyr, Katarina. (2022) Teaching all students to read: An in-depth analysis of teacher–child interaction and the role of emotions in social adaptation in preschool. *Journal of early childhood of early childhood research*.

[\(PDF\) To conform or not to conform: An in-depth analysis of teacher–child interaction and the role of emotions in social adaptation in preschool](#)

Barnard, Roger. & Campbell, Lucy. (2005) *Sociocultural theory and the teaching of process writing: The scaffolding of learning in a university context*. The TESOLANZ Journal,13

[sociocultural theory and the teaching of process writing: the scaffolding of learning in a university context](#)

Bodrova, Elena. & Leong, Deborah. J. (1996). *Tools of the mind: The Vygotskian Approach of Early Childhood Education*. Merrill, Columbus. Ohio Department of General & Applied Linguistics University of Waikato

[Tools of the mind: The Vygotskian Approach of Early Childhood Education.](#)

Boo, Sofia. (2014). *Lärares arbete med individanpassning Strategier och dilemman i klassrummet*. Institutionen för beteendevetenskap och lärande

[Lärares arbete med individanpassning](#)

Chang, K., Chen, I., & Sung, Y. (2002). The effect of concept mapping to enhance text comprehension and summarization. *The Journal of Experimental Education* 71(1), 5-23

[The effect of concept mapping to enhance text comprehension and summarization.](#)

Crawford, Elizabeth. C. & Torgesen, Joseph. K. (2006). *Teaching all students to read: Practices from Reading first schools with strong intervention outcomes*. Tallahassee, FL: Florida Center for Reading Research

[Teaching All Students to Read: Practices from Reading First Schools ding First With Strong Intervention Outcomes](#)

Dahlström, Helene. (2018). *Digital writing tools from the student perspective Access, affordances, and agency*. Education and Information Technologies Volym 24, Nummer 2

[Digital writing tools from the student perspective Access, affordances, and agency](#)

Darling-Hammond, Linda., & Bransford, John. D. (2005). *Preparing Teachers for a Changing World: What Teachers Should Learn and Be Able to Do*. San Francisco, CA: The Educational forum Volym 71, Nummer 2

[Preparing Teachers for a Changing World](#)

Florian, Lani. (2004). *Uses of technology that support pupils with special educational needs*. ICT and special educational needs

[\(PDF\) Uses of technology that support pupils with special educational needs | Lani Florian - Academia.edu](#)

Frank, Elisabeth. (2009). *Läsförmågan bland 9-10-åringar Betydelsen av skolklimat, hem- och skolsamverkan, lärarkompetens och elevers hembakgrund*. Göteborg studies in educational sciences 280

[Läsförmågan bland 9-10-åringar Betydelsen av skolklimat, hem- och skolsamverkan, lärarkompetens och elevers hembakgrund](#)

Hartman, H. (2002). *Scaffolding & Cooperative Learning*. Human Learning and Instruction (pp.23-69). New York: City College of City University of New York.

[Learning. Human Learning and Instruction](#)

Hattie, John. A. C. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London, England: Routledge.

[Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement](#)

Hunter, R. (2004). *Madeleine Hunter's mastery teaching. Increasing instructional effectiveness in elementary and secondary school*. California: Corwin press.

[Madeleine Hunter's mastery teaching](#)

Lilja, Annika. (2013). *Förtroendefulla relationer mellan lärare och elev*. Göteborg: Studies in educational sciences 338.

[Förtroendefulla relationer mellan lärare och elev](#)

Löwing, Madeleine. (2004). *Matematikundervisningens konkreta gestaltning En studie av kommunikationen lärare - elev och matematiklektionens didaktiska ramar*. Göteborg studies educational sciences 208.

[Matematikundervisningens konkreta gestaltning](#)

Moats, Louisa. C. (2009). Knowledge foundations for teaching reading and spelling. *Reading & Writing. An interdisciplinary Journal*, 22 (4) s. 379-399.

[Knowledge foundations for teaching reading and spelling](#)

Muflih. Kh, Mohammad. (2019). *The Effectiveness of Using Visual Organizations in Improving Reading and Writing Skills for Students with Learning Disabilities from the Teachers' Point of View* International Education Studies; Vol. 12, No. 3

[The Effectiveness of Using Visual Organizations in Improving Reading and Writing Skills for Students with Learning Disabilities](#)

Myrberg, Mats. (2003). *Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter*. Stockholm: Skolverket

[Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter](#)

Nilsson, Ingrid. (2006). *Grundskollärares tankar om kompetensutveckling (Compulsory school teachers' thoughts about competence development)*. Department of Education, Lund University

[Grundskollärares tankar om kompetensutveckling \(Compulsory school teachers' thoughts about competence development\) Nilsson, Ing](#)

Quinn, Margaret, F., Gerde, Hope. K., & Bingham, Gary. E. (2016). *Help me where I am: Scaffolding writing in preschool classrooms*. *The Reading Teacher*, 70(3), 353-357

[Scaffolding Writing in Preschool Classrooms Margaret F. Quinn, MS, is a D](#)

Rodgers, Carol., Raider - Roth, Miriam. (2006). *Presence in teaching*. Teachers and teacher theory and practice. *Teachers and teaching, theory and practice*, Volym 12, Nummer 3

[\(PDF\) Presence in teaching](#)

Skolinspektionen (2016) *Skolans arbete med extra anpassningar – Kvalitetsgranskningsrapport*.

[Skolans arbete med extra anpassningar](#)

Skolverket (2014). *Integrerade elever*.

[Integrerade elever](#)

Skolverket (2017) *Stöttning på olika nivåer*.

[Stöttning på olika nivåer](#)

Skolverket (2019) *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet REVIDERAD 2019.*

<https://www.skolverket.se/download/18.35e3960816b708a596c3965/1567674229968/pdf4206.pdf>

Skolverket (2022) *Läsa, skriva, räkna - en garanti för tidiga stödinsatser.*

[Läsa, skriva, räkna – garanti för tidiga insatser - Skolverket](#)

Skolverket (2021/2022) *Tidig läsundervisning.*

[Tidig läsundervisning](#)

Snow, Catherine E., Ed.; Burns, M. Susan, Ed.; Griffin, Peg, Ed. (1998). *Preventing Reading Difficulties in Young Children.* National Academy of Sciences National Research Council, Washington, DC. Commission on Behavioral and Social Sciences and Education.

[Burns, M. Susan, Ed.; Griffin, Peg, Preventing Reading Difficulties in Young Chi](#)

Specialpedagogiska myndigheten (2021) *Läs- och skrivsvårigheter.*

<https://www.spsm.se/funktionsnedsattningar/las--och-skrivsvaerigheterdyslexi/>

Sveriges riksdag. Skollag (2010:800).

[Skollag \(2010:800\) Svensk författningssamling 2010:2010:800 tom SFS 2022:241 - Riksdagen](#)

Tjernberg, Catharina. (2013). *Framgångsfaktorer i läs- och skrivlärande. En praxisorienterad studie med utgångspunkt i skolpraktiken.* Stockholms universitet: Specialpedagogiska institutionen

[Framgångsfaktorer i läs- och skrivlärande](#)

Vetenskapsrådet. (3:2013). *Individualiserad undervisning i skolan – en forskningsöversikt*
[Individualiserad undervisning i skolan – en forskningsöversikt - Vetenskapsrådet](#)

Wallin, Fredrik. (2 december, 2020). *Lågpresterande elever får sämre förutsättningar för att lära*. Skolvärlden.

[Studie: Lågpresterande elever får sämre förutsättningar att lära – Skolvärlden](#)

Bilagor

Bilaga 1 -sökschema

Syfte Att ta del av pedagoger erfarenheter och arbete med elever som befinner sig i läs- och skrivsvårigheter				
Sökning nr och namn	Sökord	Antal träffar	Valda artiklar	Granskad av
1 - Läs och skrivsvårigheter	Reading and writing <u>disabilites</u>	6 469		SL
2 -F-3	F-3	7		SL
3 - Dyslexia		3 557		SL
4 - Läs och skrivsvårigheter F-3	1 AND 2 AND 3	0		SL
5- Läs och skrivsvårigheter	Reading and writing disabilities AND methods	141	1	SL
6 - Läs och skrivsvårigheter	Reading and writing <u>disabilites</u> AND methods AND experience	12		SL
7- Läs och skrivutveckling	Writing and reading AND methods AND experience	67		SL
8 - Inlärningssvårigheter	Learning disabilities AND sociocultural	0		SL
9 - Läs och skrivsvårigheter	Reading and writing disabilities + Piaget	21		SL
10- Sociokulturell teori	Scaffolding	5 729		SL
11 - sociokulturell teori	Scaffolding AND School	2 491		SL
12 - sociokulturell teori	Scaffolding AND school AND teaching	2 238		SL
13 -	Scaffolding AND school AND teaching (Ämne teacher attitudes)	198	1	SL
14 - teori	Sociocultural theory	1 127	1	SL
15 Scaffolding	Scaffolding AND writing (utbildningsnivå: early childhood education)	59	1	SL

Swepub 1	Lärarkompetens	55		SL
Swepub 2	Läs och skrivsvårigheter	130		SL
Swepub 3	Anpassningar	21		SL
Swepub 4	Anpassningar (avgränsningar: övrigt vetenskapligt)	17	1	SL
Swepub 5	Följa upp anpassningar	4		SL
Swepub 6				SL <input type="checkbox"/>
Eric 1	School <u>dont</u> support reading <u>disabillities</u>	2797		SL
Eric 2	School <u>dont</u> support reading <u>disabillities</u> (Avgränsning)	298		SL
Eric 3	Extra adjustments	9		SL
Eric 4	Adjustments AND support AND <u>readning</u>	188		SL
Eric 5	Adjustments AND literacy AND reading	181		SL
Google <u>Schoolar</u> 1	Elever får ej stöd	28 400	4	SL
Google <u>Schoolar</u> 2	Elever får ej stöd (avgränsning: sedan 2018)	11 000		SL
Swepub	Caroline liberg	148		SH
Swepub	Läs- och skrivsvårigheter	115		SH
Swepub	Anpassa, metoder, arbetssätt	5		SH
Swepub	Lärare, metod, arbetssätt	11		SH
Swepub	Lärare, anpassa	62	4	SH
Swepub	läs- och skrivsvårigheter hjälpmedel	4	2	SH
Swepub	läs- och skrivsvårigheter anpassa	2		SH
Swepub	alatalo (tarja och svenska som avgränsning)	31	1	SH

Informationsbrev till enkäten - bilaga 2

Enkätundersökning för:

Examensarbete: *Framgångsfaktorer i undervisning för elever som är i behov av stöttning i sin läs- och skrivutveckling.*

Författare: Sara Lönnvik & Sara Holmberg.

Kurs: GTX21L.

Samtycke

Vi som utför denna studie om läs- och skrivsvårigheter är två studenter från Högskolan Kristianstad som läser vår sista termin på grundlärarutbildningen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolan årskurs 1–3.

Den här samtycket ger samtycke till deltagande i Sara Holmberg och Sara Lönnviks enkätstudie samt till att studenterna får ta del av informationen som framkommer i enkäten i examensarbetet.

Jag samtycker frivilligt till att delta i Sara Holmberg och Sara Lönnviks studie:

Studien handlar om hur pedagoger kan stötta elever med läs- och skrivsvårigheter och vilka faktorer som är gynnsamma för dessa elevers språkliga utveckling. Studien kommer också att innefatta pedagogers kunskap och kompetens och hur viktig den är för elevers lärande och utveckling.

Hantering av data

All data som samlas in kommer att lagras avidentifierat på en privat dator. Alla data är insamlade i forskningssyfte.

Frivilligt

Jag har fått skriftlig information om studien och samtycker till att delta i den. Jag är fullt medveten om att mitt medverkande är frivilligt och att jag kan avbryta studien när jag vill utan att uppge av vilket skäl.

Jag har blivit informerad om:

- studien och vad som är syftet med den
- att alla data kommer att vara anonyma
- att alla data kommer att lagras avidentifierat
- att det är frivilligt att delta och att det går att avbryta sin medverkan när som helst

Jag samtycker till att delta i denna studie frivilligt genom en enkät:

Väljer jag svar JA så samtycker jag till att delta i enkäten och till användning av information

Väljer jag svar NEJ samtycker jag inte till samtycke, och enkäten skickas enbart in med svar Nej.

Jag väljer att delta i studien och godkänner att Sara Holmberg och Sara Lönnvik använder sig av den insamlade informationen till sitt examensarbete.

Väljer jag svar JA godkänner jag att Sara Holmberg och Sara Lönnvik använder informationen till examensarbetet.

Väljer jag svar NEJ godkänner jag inte att informationen används i examensarbetet, och enkäten skickas enbart in med svar Nej.

Kontaktuppgifter:

Sara Holmberg (student): *sara.holmberg0094@stud.hkr.se*

Sara Lönnvik (student): *sara.lonnvik0043@stud.hkr.se*

Stefan Jacobsson (handledare): *stefan.jacobsson@hkr.se*

Enkätfrågor - bilaga 3

Jag har läst ovanstående information och samtycker till mitt deltagande i enkätundersökningen.

- Ja
- Nej

Vad är din yrkestitel?

- Grundlärare
- Speciallärare
- Specialpedagog

Hur länge har du arbetat i detta yrke?

- 0-5 år
- 5-10 år
- 10-20 år
- 20 + år

Har du erfarenheter av arbete med elever med läs- och skrivsvårigheter?

Vad för erfarenheter har du av att arbeta med elever med läs- och skrivsvårigheter?

Hur anpassar du din undervisning för de elever med läs- och skrivsvårigheter?

Vilka arbetssätt väljer du att arbeta med i din undervisning för elever med läs- och skrivsvårigheter?

Nämnd minst två metoder som du anser har en positiv inverkan på elevers läs- och skrivutveckling.

Använder du dig av digitala hjälpmedel i utformningen av undervisning för dessa elever?

Hur uppmärksammar och stödjer du elever som är i behov av stöd?

Samarbetar ni med EHT i er verksamhet?

- JA
- NEJ

Om du svara ja, på vilket sätt samarbetar du med EHT?

Hur samarbetar ni med övrig personal, t.ex. elevstödjare, specialpedagog/pedagoger, andra kollegor?

Anser du att lärmiljön är en viktig aspekt i dessa elevernas läs- och skrivutveckling? I så fall, ge ett exempel.

Har du några andra tankar eller kommentarer?